

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE
Norwegian School of
Theology, Religion and Society

Paulus i lærebøker.

Representasjon av Paulus liv og virke i grunnskolens læreverk.

Johan Rådahl Baastad

Veileder

Merethe Skårås & Sverre Dag Mogstad

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,
AVH5090: Masteroppgave i Erfaringsbasert master i KRLE / religion og etikk

(30 ECTS), Vårsemester 2024

Antall ord: [22 147]

Forord

Etter tre år er endelig dagen kommet, og masteravhandlingen skal leveres. Man skulle tro at dette bare var forbundet med glede, over endelig å være ferdig, men i skrivende stund føler jeg også på vemod over at denne epoken er over. Jeg skal ikke stikke under en stol at det til tider har vært tøft. Deltidsstudier, jobb og familieliv tar på, og det har til tider blitt mye. Det skal bli godt å være ferdig, men jeg tror også jeg kommer til å kjenne på et savn. Savnet etter faglig påfyll, interessante emner, dyktige forelesere og gode studiekamerater. Livet går videre, men jeg vet denne delen av livet vil minnes som god.

Ved innlevering av avhandlingen er det mange som fortjener en takk.

Takk til mine veiledere Merethe Skårås og Sverre Dag Mogstad. Deres veiledning, oppmuntring og positive tilbakemeldinger har vært uvurderlige i denne prosessen. Takk også til MF og alle foreleserne jeg har hatt som har gjort studiet så interessant og spennende.

Takk til min kollega og studiekamerat Eivind. Jeg har satt stor pris på ditt selskap under studielørdagene og som en sparringspartner i hverdagen. Det har betyd mye for meg.

Takk til min kone Linda, som har gitt meg tid når jeg trengte det, og har pushet meg når det var nødvendig. Jeg hadde ikke klart dette uten deg.

Til slutt vil jeg takke min nyfødte datter Eleanor. Du kom litt tidligere enn planlagt, og har ikke gjort denne prosessen enklere. Når det er sagt ville jeg ikke hatt det på noen annen måte. Jeg gjør dette for deg.

Oslo våren 2024.

Sammendrag

Denne avhandlingen har tatt utgangspunkt i problemstillingen: *Hvordan presenteres Paulus, hans person, misjon og teologi i KRLE-fagets lærebøker og digitale ressurser i grunnskolen i dag.* Bakgrunnen for valg av problemstilling er basert på egen erfaring fra læreryrket og inspirasjon fra studiet denne masteren er et resultat av. I tillegg er dette et tema som er lite forsket på og vil være et viktig bidrag til fagfeltet. Hensikten med studien er å belyse hvordan Paulus liv og virke presenteres i lærebøker som er i bruk i dagens grunnskole.

Avhandlingens datamateriale består av lærebøker og digitale plattformer. Alle er knyttet til grunnskolens KRLE-fag og tiltenkt 5-10. årstrinn. For å besvare problemstillingen har det blitt brukt en kvalitativ innholdsanalyse. Kategoriene i analysen har blitt til ved abduktiv metode og består av teoretiske og empiriske perspektiver. Det teoretiske rammeverket til avhandlingen er todelt. Først teori om Paulus liv og virke, deretter teori som belyser virkningshistorien til materialet.

Studien synliggjør noen viktige funn knyttet til temaet. Det er relativt for fremstillinger som er direkte feil, eller står i spenning til teorien. Derimot er mye av materialet fremstilt ensidig og tidvis mangelfullt. Mye av Paulus liv og virke presenteres uten å ta høyde for ulike perspektivene innen tematikken. En del av materialet presenteres uten å forklare det ytterligere, og savner en fyldigere teoretisk tyngde. Flere av representasjonene av Paulus er anakronistiske og tar ikke tilstrekkelig høyde for tiden det er fra, og hvordan det historisk er anvendt. Det fremkom også at det er et stort kjønnsfokus, og likestilling er viktige temaer i flere av læreverkene. Likestilling får et uforholdsmessig stort fokus, med en beskrivelse og anvendelse av dette som ikke er i tråd med Paulusforskning eller hvordan likestilling tradisjonelt er forstått i forhold til Paulus brev og teologi.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	3
Sammendrag.....	4
1. Innledning.....	1
1.1 Problemstilling	2
1.2 Prosjektets viktighet og relevans.....	2
1.3 Fra LK06 til LK20.....	2
1.4 Tidligere forskning	3
1.5 Avgrensning	4
1.6 Oppgavens oppbygning.....	5
2. Teori	6
2.1 Om Paulus liv og virke.....	6
2.1.1 Brevskrivekulturen i antikken	7
2.1.2 Formålet med Paulus brevlitteratur.....	8
2.1.3 Autensiteten til Paulus brevlitteratur.....	9
2.1.4 Saulus fra Tarsus	10
2.1.5 Damaskushendelsen – Omvendelse eller kall?	10
2.1.6 Paulus liv og virke etter kallet.....	11
2.1.7 Rettferdiggjørelse ved tro.....	12
2.1.8 Død og oppstandelse.....	13
2.1.9 Kristen livsførsel.....	13
2.2 Virkningshistorie.....	14
2.2.1 Likestilling i Første Korinterbrev.....	14
2.2.2 Begrepet «kristen» og kristendomsforståelse.....	14
2.2.3 Utfordringer ved å lese antikke brev.....	16
2.2.4 Historiebruksteori.....	18
3 Metode.....	21

3.2	Valg av analysemetode.....	21
3.3	Bakgrunn og avgrensning.....	22
3.4	Datamateriale	24
3.3.1	Store Spørsmål 8-10.....	24
3.3.2	Vivo 5-7.....	25
3.3.3	KRLE-boka 5-7	26
3.3.4	Cappelen Damms Skolen	26
3.3.5	Horisonter 9.....	27
3.4	Analyse og bruk av forskningslitteratur	27
3.5	Forskerrollen	29
3.6	Forskingskvalitet	30
4	Analyse.....	31
4.1	Representasjoner av Paulus	31
4.1.1.	Damaskushendelsen	31
4.1.2	Paulus misjonsgjerning	35
4.1.3	Paulus brevlitteratur	38
4.1.4	Paulus Teologi.....	41
4.2	Paulus virkningshistorie	43
4.1.1	Paulus og likestilling.	43
4.1.2	Paulus gjennom historien	46
5.	Drøfting	47
5.1	Representasjoner av Paulus.....	47
5.1.1	Damaskushendelsen	47
5.1.2	Paulus misjonsgjerning	48
5.1.3.	Paulus brevlitteratur	49
5.1.4	Paulus som teolog.....	50

5.2	Virkningshistorie	51
5.2.1	Begrepet kristen og kristendomsforståelse.....	51
5.2.2	Paulus gjennom historien	52
5.2.3	Kjærlighetens høysang.	53
5.2.4	Likestilling og Paulus.....	53
5.3	Avsluttende drøfting.....	55
	Litteraturliste	57

1. Innledning

Når man jobber som lærer i grunnskolen og underviser i faget KRLE kommer man ikke utenom Paulus. Det er person hvis liv og virke vies plass i lærebøker og digitale læremidler. Damaskushendelsen og misjonsreisene hans er godt kjent, både for lærere og elever, i grunnskolen. En skikkelse som får såpass med plass i KRLE-faget er i seg selv interessant og hans plass fortjener å sees på med forskerbriller.

Så hvorfor Paulus? Dette er et spørsmål som naturligvis dukker opp. Hvorfor velge å forske på akkurat Paulus i lærebøker? Bakgrunnen for dette valget ligger i dette studiet som denne mastergradsavhandlingen er resultatet av. Det var spesielt en eksamensoppgave i kristen tro: tekst og tolkning, som inspirerte til nettopp dette valget. I den oppgaven gjorde jeg et dypdykk i Paulus brevlitteratur, Paulinsk teologi, samt undersøkte virkningshistorien til Galaterbrevet. Etter levert eksamen satt jeg igjen med to tanker. Først, at dette var interessante, spennende og viktige temaer. Deretter, at dette kan jeg ikke huske å ha undervist om, til og med lært om selv fra før. Hvorfor var det slik at dette var nytt stoff for meg? Det kunne jeg ikke forstå. Det virker for meg som ganske sentrale idéer for å forstå, ikke bare Paulus, men kristendommens historie og utvikling gjennom de siste to tusen årene frem til i dag. Idéer og tanker jeg tenkte elevene mine ville hatt nytte av når vi arbeider med et så komplekst tema som kristendommen. Ut fra denne umiddelbare reaksjonen dukket spørsmålet «hvorfor er det slik?» opp, og hypotesen om at fremstillinger av Paulus i undervisningsmateriellet jeg har tilgjengelig er relativt få, ensidige og gir et ufullstendig bilde av apostelen. At det er kun visse sider ved hans liv og virke som har fått plass og videreformidles, samt at det er deler av Paulus innflytelse som tilsynelatende er utelatt. Det er disse tidlige tankene og antakelsene om temaet som vekket min nysgjerrighet og jeg kom frem til at det var dette jeg ønsket å forske på. Det ble for meg viktig å gjennomføre denne studien for å få svar på om det faktisk er slik, eller om mine antakelser var feilaktige. Det som ble klart for meg i etterkant av disse tankene, var at jeg ønsket å forske på fremstillinger av Paulus i lærebøker og digitale læremidler i skolen.

1.1 Problemstilling

Den problemstillingen som har utviklet seg fra dette er som følgende: «*Hvordan presenteres Paulus, hans person, misjon og teologi i KRLE-fagets lærebøker og digitale ressurser i grunnskolen i dag*». Problemstillingen er i seg selv avgrensende, og jeg har ikke funnet behov for ytterligere forskningsspørsmål for å operasjonalisere problemstillingen.

1.2 Prosjektets viktighet og relevans

Etter mine umiddelbare tanker rundt tema, og et gryende ønske om å forske på det var det nødvendig å se hvorvidt dette har noen relevans inn mot mitt arbeid som lærer og om jeg kan rettferdiggjøre og rette søkelyset mot tema. Allerede i *Opplæringslovens paragraf 1.1 Formålet med opplæringa* mener jeg at det finnes belegg for et slikt prosjekt. «*Opplæringa skal bygge på grunnleggjande verdier i kristen og humanistisk arv*» (*Opplæringslova, 2016, § 1-1*). Hvilke fremstillinger som skolen formidler om kristen arv og tradisjon vil påvirke hvordan denne delen av opplæringsloven skal oppfylles. Et annet eksempel er å finne innledningsvis i *Fagets relevans og sentrale verdier* i læreplan for KRLE. «*KRLE er et sentralt fag for å forstå seg selv, andre og verden rundt seg*» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 2).

1.3 Fra LK06 til LK20

Skolens læreverk blir til og er utformet innenfor visse rammer. Selv om det ikke lenger finnes et statlig kontrollorgan for å vurdere læreverk er læreplanene fremdeles viktige og styrende i utformingen, og det er innenfor denne rammen jeg har lett etter representasjoner av Paulus. Det er viktig å fremheve at det skjedde en tydelig endring fra læreplanen til Kunnskapsløftet av 2006, til læreplanen til Fagfornyelsen av 2020 i KRLE. Blant annet overgangen fra en innholdsbasert læreplan i KL06, til en kompetansebasert læreplan i LK20. Disse endringene er relevant for denne avhandlingen. I LK06 er Paulus nevnt ved navn i flere av målene. I læreplan etter 7. årstrinn finner vi målet «Gjøre rede for sentrale fortellinger fra Det nye testamentet fra Jesus til Paulus» (Utdanningsdirektoratet, 2008, s. 5). Etter 10. årstrinn finner vi målet «Drøfte utvalgte bibeltekster fra profetene, den poetiske litteraturen og visdomslitteraturen, et evangelium og et Paulus-brev og forklare særpreg og hovedtanker i disse» (Utdanningsdirektoratet, 2008, s. 7). Som det tydelig fremkommer her, var Paulus fra 5-10.årstrinn en selvsagt del av undervisning og lett å legitimere. I LK20 er det ikke lenger

slik. Ved første øyekast kan det virke som Paulus ikke lenger er en selvskreven del av KRLE-faget, men å kun å gå etter navn gir ikke det fulle og hele bildet. Selv om målene ikke lenger nevner apostelen ved navn er det ikke vanskelig å finne mål som legitimerer å undervise om han og hans virke. Eksempler på dette er målene «samtale om og formidle etiske ideer fra sentrale skikkelser i religiøse og livssynsbaserte tradisjoner» (Utdanningsdirektoratet, 2020, s. 7) fra etter 7.årstrinn, samt «sammenligne og vurdere kritisk ulike kilder til kunnskap om religioner og livssyn» (Utdanningsdirektoratet, 2020, s. 8) og «utforske og sammenligne etiske ideer fra sentrale skikkelser i religiøse og livssynsbaserte tradisjoner» (Utdanningsdirektoratet, 2020, s. 8) fra læreplan KRLE etter 10. årstrinn. Som fremkommer tydelig her, er det ikke vanskelig å legitimere Paulus i den nye læreplanen. Dette er viktig for relevansen av mitt prosjekt. Distinksjonen og redegjørelsen for forskjellene mellom LK06 og LK20 er også viktige i mitt prosjekt på en annen måte, da det viste seg under arbeidet med materialet at flere av læreverkene som er tilgjengelige fra de store forlagene ikke er oppdatert eller er under utvikling eller revidering til ny læreplan på skrivende tidspunkt. Selv om flere av læreverkene ikke er tilpasset ny læreplan har jeg valgt å inkludere materiale fra dem. Dette begrunner jeg i at de fremdeles er i utstrakt bruk i skolen i dag, og er i tråd med flere av målene i ny læreplan. Derfor er de relevante for denne avhandlingen. Jeg vil videre i metoddelen belyse hvilke læreverk det dreier seg om.

1.4 Tidligere forskning

I min søken etter tidligere forskning har jeg ikke funnet noen forskning som tar for seg representasjoner av Paulus i norske lærebøker. Innholdsanalyse av lærebøker i seg selv er vanlig måte å forske på, og jeg har sett på Ann Midttuns (2014) analyse av fremstillingen av islam i læreboken RLE 8-10. Funnene i hennes artikkel viser at læreboken i liten grad får frem nyere forskning på fagfeltet, og i stor grad lener seg på eldre religionsbøkers fremstilling av religion som enkeltmenneskets tro (Midttun, 2014, s. 337). Læreboken får i mindre grad frem mangfoldet og de indre sammenhengene i religionen (Midttun, 2014, s. 338). Når det gjelder innholdsanalyse av Paulus i lærebøker er det eneste jeg har funnet en liknende studie fra Tyskland fra 1985 (Machalet, 1985). Gjennom min ungdomsskoletysk og Google translate har jeg funnet at innholdet og fokuset til denne artikkelen er annerledes enn hva jeg har tatt for meg, samt artikkelens høye alder og tyske kontekst gjør den lite relevant for denne oppgaven. Det at jeg har funnet lite relevant liknende forskning på representasjoner av Paulus viser på en

måte til at prosjektet mitt absolutt har sin plass, og blir et nyttig bidrag til lærebokforskning rundt Paulus.

Ved å se på de to eksemplene fra viktige styringsdokumenter i skolen, utviklingen fra LK06 til KL20 og lite relevant tidligere forskning finner jeg relevans og aktualitet for mitt prosjekt. Å fokusere på fremstillinger og representasjoner av Paulus i skolen retter søkelys mot hvilke fremstillinger som blir gitt plass for å si noe om den kristne arv og tradisjon, samt forstå seg selv og verden rundt. Er det sannhet i at det er få og snevre fremstillinger, eller er et større mangfold enn jeg er klar over? Uansett er det viktig å belyse hvilke sider av Paulus som presenteres og gis plass i grunnskolen.

1.5 Avgrensning

For at studien skal gi et tidsaktuelt og relevant innblikk i problematikken blir det nødvendig å avgrense til den gjeldende læreplanen LK20 og moderne læreverk og digitale ressurser i KRLE-faget. Studien vil ta for seg hvordan det er i dag, ikke en historisk utvikling, da det ville blitt et helt annet forskningsprosjekt. Studien vil også kun ta for seg norske lærebøker. Det foreligger også en aldersmessig avgrensning da kun lærebøker og digitale ressurser tilhørende storskolen, 5-7. trinn og ungdomsskolen, 8-10. trinn vil bli inkludert. Dette fordi det i størst grad er hensiktsmessig med tanke på egen praksis, samt at det er naturlige skiller i skolen. Forskningsobjektene vil være lærebøker og digitale ressurser som anvendes skolen i dag. Det finnes mye på internett, og det anvendes mange kilder i undervisning, med de er ikke målbare og det er vanskelig å vite i hvor utstrakt grad noe blir brukt. Derfor ekskluderes tekster og videoer på nett som ikke er tilknyttet et forlag. Det har derimot vist seg at for å se på lærebøker og digitale ressurser som brukes i skolen i dag må det inkluderes læreverk utviklet til LK06, da flere forlag ikke har oppdaterte eller reviderte læreverk til LK20. Dette omtales videre i metodekapittelet.

Utvalget består av læreverk og digitale plattformer for årstrinnene 5-7 og 8-10 fra lærebokforlagene Gyldendal, Cappelen Damm og Aschehoug.

- Vivo 5-7
- KRLE-boken 5-7
- Horisonter 9
- Skolen av Cappelen Damm
- Store Spørsmål 8-10

En nødvendig avgrensning det er viktig å gjøre rede for er hva studien ikke skal finne ut. Studien vil forholde seg til hva som eksisterer av lærebøker og digitale læremidler og er ikke ment som en formaning om hva som burde vært inkludert. Studien skal rette søkelys mot hva som representeres og øke bevisstheten rundt fremstillingen av Paulus uten å ta stilling til hva som eventuelt burde vært fremstilt.

1.6 Oppgavens oppbygning

Det foregående kapittelet har tatt for seg min motivasjon og nysgjerrighet knyttet til tematikken. Her ble også problemstillingen presentert, sammen med prosjektets viktighet, avgrensning samt tidligere forskning.

I kapittel to vil jeg belyse de teoretiske perspektivene som er relevant for avhandlingen og som senere vil åpne opp materialet. Jeg har delt teoridelen i to. Først teori om Paulus liv og virke, deretter teori knyttet til virkningshistorie og resepsjon. Dette valget gjenspeiles senere i drøftingen.

Kapittel tre presenterer avhandlingens metodiske tilnærming og rammeverk. Her vil jeg gjøre rede for oppgavens avgrensning og valg av datamateriale. Jeg vil presentere læreverkene løpende og begrunne valg av materiale. Videre vil kapittelet ta for seg min forskningsprosess, forskerrollen og forskningens kvalitet.

I kapittel fire tar jeg for meg analysen av datamaterialet. Analysen er organisert slik at overskriftene gir leseren en oversikt over kategoriene jeg har benyttet til å analysere datamateriale.

I det avsluttende kapittelet trekker jeg frem hovedfunnene i analysen og drøfter dem opp mot teori. Drøftingen er todelt og tar først for seg Paulus liv og virke, før virkningshistoriske aspekter drøftes. Kapittelet avsluttes med et avsnitt med noen avsluttende bemerkninger til drøftingen og studiens funn.

2. Teori

En forutsetning for å kunne operasjonalisere problemstillingen og åpne opp datamaterialet krever et relevant teoretisk rammeverk. I denne avhandlingen har jeg delt teoridelen i to. Først vil teoretiske perspektiver knyttet til Paulus liv og virke belyses. Her gjør jeg rede for forskning rundt Paulus liv, hans brev og paulinsk teologi. Den andre delen tar for seg resepsjon og virkningshistorie. Her fremlegger jeg forskning som tar for seg kristendomsforståelse i form av begrepsbruk, utfordringer ved å lese antikke brev, samt historiebruksteori.

2.1 *Om Paulus liv og virke*

Utenom Jesus er Paulus den personen fra det nye testamentet vi vet mest om. Når det er sagt vet vi i grunn ikke så mye om han. Kildene til hans liv finner vi i Apostlenes gjerninger, og hans egne brev. Apg. inneholder flest beskrivelser av hans liv og virke, men er skrevet av en annen. Paulus brev er slik sett den viktigste kilden til hans liv. De delene av livet han beskriver er for å bygge oppunder det han sier, og eksisterer ikke for biografiens skyld. Selv om de to kildene er ulike i form, rolle og innhold kan de sammen gi en helhetlig beskrivelse av hans liv og virke (Moxnes, 2015, s. 44). I tillegg til kildesituasjonen gir også moderne tolkninger et bilde av han. For noen er han en av de store autoritetene for kirkens lære, for andre en kvinnefiendtlig og homofob kilde til religiøs diskriminering (Moxnes, 2015, s. 25). I denne delen av avhandlingen brevskrivekulturen i antikken, formålet med Paulus brev, brevenes autensitet, Paulus liv før kallet, Damaskushendelsen, misjonsreisene, samt paulinsk teologi gjort rede for.

2.1.1 Brevskrivekulturen i antikken

Et viktig ledd i å forstå Paulus brevlitteratur er å se på rollene, formene og brevskrivekulturen i samtiden. Antikke brev, som brev i dag, var en viktig kommunikasjonsform mellom mennesker og grupper. Formålet med brevet avgjorde i stor grad form, sjanger og uttrykksform. Om formålet var å bygge eller opprettholde relasjoner, pleie forretningsforbindelser, rose, true, klandre, trøste, veilede eller formane hadde betydning for brevets form. Forholdet mellom og den sosiale statusen til avsender og mottaker er også med på å prege brevkulturen i antikken. Antikke brev holder seg ikke utelukkende til disse kategoriene, men vil kunne ha ett eller flere elementer fra de ulike formene (Hvalvik & Stordalen, 1999, s. 264). Det er i denne antikke brevskrivekulturen Paulus brevlitteratur blir til. Videre skal vi se på noen viktige kjennetegn som er typiske for antikke brev, som vi også finner igjen i Paulus.

I det romerske riket hvor Paulus brevlitteratur oppstår var samfunnet preget av en hierarkisk inndeling. Samfunnet var basert og opprettholdt på forholdet mellom de ulike sosiale klassene, slaver og fri bønder nederst, aristokratiet og keiseren øverst. *Patron-klient* forholdet er et begrep vi møter her. De velstående patronene sørget for mat og tjenester til de under dem. Klientene som mottar dette svarer med ulike former for æresbevisninger. Dette finner vi igjen i brevkulturen i samtiden. Ære og ros var sentrale virkemidler i brevskrivning. Det at noe eller noen fortjener ros finner igjen i Paulus brev, blant annet i (2 Tess 1, 3-4), samt i de tidlige kristne menighetene sammen med *patron-klient* forholdet (Hvalvik & Stordalen, 1999, s. 265). De velstående medlemmene i menighetene stilte sine hjem til disposisjon for menigheten og i begynnelsen fungerte de også som lederskikkelser. Dette er omtalt blant annet i Paulus brev til Filemon.

Vennskapsbrev er en annen viktig brevsjanger i antikken. I denne tiden stod vennskap sterkt i det sosiale liv og brevskrivning var en viktig måte å kommunisere og knytte sammen venner over tid og store avstander, og å fortsette samtalen mellom dem. Paulus benytter seg av sjangertrekk fra vennskapsbrev i for eksempel Paulus første brev til Tessalonikerne (Hvalvik og Stordalen, 1999, s. 260).

Familiebrev var også en viktig sjanger. Familien som enhet i antikken strekker seg viden for hva vi i dag kjenner som kjernefamilien. Det er ikke enkeltindividet som er viktig, men

familien som en enhet. Familien var i likhet med samfunnet ellers hierarkisk inndelt med husfar som overhode. Økonomisk fungerte også familien som en enhet, noe som gjenspeiles i forventningsbrev hvor familieorientert terminologi ofte ble brukt (Hvalvik & Stordalen, 1999, s 267). Det er derfor ikke overraskende at vi finner igjen familieterminologi i Paulus brev. De tidlige menighetene var som nevnt ofte sentrert rundt en patron og deres hus, og på den måten fungerer som en enhet, en ny familie. Et eksempel på dette er hvordan Paulus omtaler sine lesere som brødre, menigheten som Guds familie og innslag av personlige hilsener i brevene (Hvalvik & Stordalen 1999, s. 267).

Et annet trekk fra samtidens brevskrivekultur som vi finner igjen i Paulus brev er filosofiske brevformer. Filosofiske brev hadde som formål å overtale til riktig livsførsel, samt å veilede og rettlede. Denne typen brev inneholder som regel både råd, formaninger, refleksjoner og irettesettelser. Det var vanlig i tiden at positive brev ble sett som smiger. Paulus stiftet mange menigheter på sine misjonsreiser, og holdt kontakten med dem gjennom brev hvor han både rettleder og formaner ovenfor de unge menighetene. I likhet med antikke filosofer hadde Paulus som mål å påvirke lesernes livsførsel, ofte ved å bruke eksempler til etterfølgelse, da ved å bruke seg selv som eksempel (Hvalvik og Stordalen, 1999, s. 268).

2.1.2 Formålet med Paulus brevlitteratur.

Brev er i sin natur en fragmentarisk kommunikasjonsform. Med det menes at de ofte er ledd i en større samtale. Det er rimelig å anta at Paulus brev var en del av en korrespondanse mellom han og menighetene. I Paulus tilfelle finner vi kun hans brev til menighetene, men ingen fra dem. Det finnes ikke et bevart brev fra korinterne til Paulus. Brevene blir slik et ledd i en pågående samtale hvor vi bare kjenner til den ene siden, treffende beskrevet i Sandnes (1996) som å lytte til en telefonsamtale der man ut fra det man hører kan anta det den andre sier. Paulus forutsetter situasjoner og personer vi i dag ikke har noen kjennskap til. Dette er en naturlig konsekvens av å skrive i brevform. Det gir oss noen betydelige utfordringer i forsøk på å skape et helhetlig inntrykk av Paulus liv, misjon og teologi (Sandnes, 1996, s. 34).

Som nevnt er det å lese Paulus brev en måte å få innblikk i en dialog mellom han og menighetene og personene han skriver til. Hva han velger å ta opp er preget av hva han ønsker å veilede om og råde menighetene til. Han skriver til sine menigheter som lærer og misjonær og veksler mellom praktiske og teologiske spørsmål. Slik sett er det lett å komme til den

konklusjon at han kun omtaler de konkrete problemstillingene som oppstår i menighetene han skriver til, en slags opportunistisk misjonsteologi. Det er derimot belegg for å si at han absolutt var klar over at dette dreide seg om teologiske spørsmål viden for det umiddelbare i menigheten (Sandnes, 1996, s. 35). Paulus var skriftlærd jøde av bakgrunn. Det, så vel som hans kristne overbevisning gir han noen faste teologiske holdepunkter. Han ber for eksempel om at brev leses høyt for menigheten, som i (1 Tess 5,27). Mye av det han skriver antyder å ha generell autoritet og at brevene på mange måter erstatter apostelens nærvær i menighetene (Sandnes, 1996, s. 36).

2.1.3 Autensiteten til Paulus brevlitteratur

Av de 21 brevene i det nye testamentet er 13 tilskrevet Paulus. Dette er etter all sannsynlighet en ufullstendig brevsamling, noe Paulus indirekte påpeker ovenfor korinterne i (1 Kor 5,6). I tillegg er det stilt spørsmål om autensiteten til noen av de 13 brevene, at de ikke er ført i penn av han selv. I moderne bibelforskning er det vanlig å omtale noen av brevene som autentiske, og noen som deuteropaulinske. De autentiske brevene omfatter Romerbrevet, 1-2 Korinterbrev, Galaterbrevet, Filipperbrevet, 1 Tessalonikerbrev og Filemonbrevet. Dette er det i dag bred enighet om i forskningsfeltet. Så hva med de andre seks brevene? De deuteropaulinske brevene skiller seg i stil, ordvalg, språkføring og teologisk (Sandnes, 1996, s.30).

Årsaken til at de deuteropaulinske brevene skiller seg fra de autentiske finnes det ulike teorier om. Pseudepigrافي er et begrep man møter. Det vil si å skrive under falskt navn, ofte for å gjøre ære på en gammel mester. Dette holder ikke for å forklare de deuteropaulinske brev da det ville vært mot sin hensikt å forfalske paulusbrev, samt at det i (2 Tess 2,2) advares mot nettopp dette. Det viktige her er å kjenne til at slike teorier eksisterer (Hvalvik & Stordalen, 1999, s. 278).

Forskjellene i brevene kan også forklares med at Paulus benyttet seg av sekretærhjelp. Fra Romerbrevet vet vi at han gjorde det, samt at han i (Gal 6,11) sier at han nå skriver selv. Sekretærer i antikken kunne arbeide tett på sin arbeidsgiver, men det var heller ikke uvanlig at de skrev svært selvstendig, noe som igjen kan forklare forskjellene (Sandnes, 1996, s. 31). Et annet alternativ er at de er skrevet av Paulustilhengere og at det eksisterte en Paulusskole i den tidlige kristendommen (Hvalvik & Stordalen, 1999, s. 276). Selv om forfatterskapet bak

noen av paulusbrevene er omdiskutert oppfattes de av fagfeltet som viktige kilder til hans teologi. At autensiteten vektlegges og stilles spørsmål ved har utvilsomt innvirkning på hvilke brev som vektlegges og gis størst tyngde med tanke på Paulus teologi.

2.1.4 Saulus fra Tarsus

Fra Apostlenes gjerninger lærer vi at Paulus ble født i Tarsus, som ligger i dagens Tyrkia. Navnet Paulus er en latinisering av det hebraiske Saulus. Han introduseres først som Saulus, for å bli omtalt som Paulus etter hendelsen på Damaskusveien. For enkelhets skyld vil kun Paulus bli bruk fra nå. Paulus familie var romerske statsborgere, med de privilegier det medførte. Av yrke skal han ha vært teltmaker (Sandnes & Sødal, 2004, s. 255). En ung Paulus reiser til Jerusalem for å studere under den kjente rabbineren Gamaliel, hvor han får god kjennskap til loven. På et punkt slutter han seg til fariseerpartiet. Han skal ha vært til stede under steiningen av den tidlige kristne martyren Stefanus, og vært delaktig i forfølgelsen av den tidlige Jesusbevegelsen (Sandnes & Sødal, 2004, s. 250). Det er i et ærende i den forbindelse at Paulus befinner seg på vei til Damaskus hvor kallet finner sted.

2.1.5 Damaskushendelsen – Omvendelse eller kall?

På Damaskusveien opplever Paulus et avgjørende vendepunkt i hans liv. Det er her Jesus åpenbarer seg for han gjennom et syn. Paulus blir slått i bakken og mister synet. I den tilstanden er han da han blir ført inn i Damaskus. Tre dager senere får kristustilhengeren Ananias en åpenbaring fra Gud om hans planer for Paulus, som da lar seg døpe (Hvalvik & Stordalen, 1999, s. 258-259).

Det er tre viktige punkter her som gjør seg gjeldende for Paulus. En; han kommer til tro på Jesus som Messias og Guds sønn. To; han får et spesielt oppdrag, å forkynne om Jesus for både jøder og hedninger. Sist; han har nå møtt den oppstandne Jesus og blir slik innlemmet som vitne og legitimerer han som apostel (Hvalvik & Stordalen, 1999, s. 259).

Det har i ettertiden, og av Paulus selv, blitt brukt begrepet omvendelse i forbindelse med Damaskushendelsen. Dette har ført til en misforståelse om at Paulus vendte seg til kristendommen som en ny religion. Et slikt synspunkt er derimot vanskelig å forsvare, og apostelen ville nok ikke kjent seg igjen i den tolkningen. Historisk er det for tidlig å snakke om kristendommen som en ny religion. For Paulus var opplevelsen en bekreftelse på at Jesus var oppfyllelsen av løfter gitt i det gamle testamentet. Omvendelsesbegrepet er ment som en

beskrivelse av å omvende fra forfølgelse til å tro på Jesus, ikke en omvendelse til en ny religion (Sandnes & Sødal, 2004, s. 252). Damaskushendelsen får også implikasjoner for hans teologi, noe som vil bli belyst senere.

2.1.6 Paulus liv og virke etter kallet.

Etter hendelsen på Damaskusveien vet vi fra Apostlenes gjerninger at han tok fatt på tre større misjonsreiser, sentrert rundt det østlige Middelhavet i dagens Tyrkia og Hellas.

Misjonsreisene ble i stor grad muliggjort av det romerske veinettet og at romerne i stor grad hadde ryddet Middelhavet for piratvirksomhet (Sandnes & Sødal, 2004, s. 253). Når det er sagt var reisene på ingen måte ufarlig, noe Paulus refererer til i (2. Kor 11, 25-26).

Hoveddelen av hans misjon omfattet å reise til større byer langs etablerte handelsveier. Når han ankom nye steder var det synagogene han henvendte seg til først. I synagogene møtte han diasporajøder, og hedninger som trodde på Israels Gud. Særlig blant den siste gruppen hadde han stor suksess (Sandnes & Sødal, 2004, s. 256). To grunner kan man spore til dette valget. Først hadde de tilhørende i synagogen en særlig forutsetning for å forstå budskapet, deretter en teologisk motivasjon. Budskapet hans var en oppfyllelse av løfter gitt i GT, og måtte forkynnes for jøder først, eksemplifisert i (Rom 1, 16) «...jøder først, så greker». Dette hadde stor innflytelse på Paulus misjonsvirksomhet. Det var med dette som utgangspunkt han stiftet menighetene hans brevlitteratur er tilskrevet.

Dette var som regel måten Paulus gikk frem på. Hans tale til athenerne bryter riktignok med dette. Istedenfor å sitere GT brukte han virkemidler kjent for athenerne. Han knytter grekernes egne diktere og tradisjoner opp mot Gud, noe de kunne akseptere. Der han mistet mange var med oppstandelsen, som var et ukjent religiøst fenomen for grekerne. Paulus tale på Areopagushøyden i Athen omtalt i Apg. er slik sett ulikt hans egne brev og viser at han tilpasset budskapet ut fra hvem tilhørerne var, og deres utgangspunkt (Sandnes & Sødal, 2004, s. 257-258).

Paulus misjonsvirksomhet var ikke uten motstand. I synagogene han talte var det ikke uvanlig at han fikk jødene mot seg. Det var et revolusjonerende budskap, og gjenklagen blant hedningene gjorde at de mistet mange tilhengere. Det var ikke uvanlig at Paulus og hans medarbeidere måtte flykte fra byer på grunn av dette (Sandnes & Sødal, 2004, s. 250).

Det var også uenighet innad, mellom jødekristne og hendinger som var kommet til tro. Det henvises blant annet til en konflikt mellom Paulus og Peter i Antiokia. Stridens kjerne var omskjæring og hvorvidt hedningkristne skulle følge Moseloven. Diskusjonen ble avgjort på apostelmøtet i Jerusalem, hvor Paulus; med støtte fra Peter, får gjennomslag for at hedningkristne ikke trenger å holde Moseloven, med noen få unntak rundt offerkjøtt og blodmat (Sandnes & Sødal, 2004, s. 248). Historien om Paulus ender etter en reise til Jerusalem hvor han blir fengslet, stilt for retten og reisen mot Roma for å tale sin sak (Hvalvik & Stordalen, 1999, s. 260).

2.1.7 Rettferdiggjørelse ved tro.

Rettferdiggjørelse ved tro er en svært sentral del av Paulus teologi. Denne idéen har sitt utgangspunkt i Galater og Romerbrevet, der sistnevnte går i størst detalj rundt dette. Bakteppet for hans argumentasjon er veien til frelse for jødekristne og hedninger, og at det var uavhengig av bakgrunn. Det var ingen fordel å allerede være under loven (Sandnes & Sødal, 2004, s. 265). Alle mennesker er syndige og kan alene eller ved lovobservans fri seg fra synd. Løsningen for Paulus blir Jesu dør og tar alles skyld på seg. Hvordan motta denne Guds rettferdighet? Jo, gjennom å tro på Jesus, og troen alene frelser jøder og hedninger på lik linje (Sandnes & Sødal, 2004, s. 265).

Rettferdiggjørelsen ble svært sentral under reformasjonen og Martin Luther, som i stor grad bygger sin kristendomsforståelse på nettopp dette konseptet. I protestantisk tradisjon er troen alene som vei til frelse sentral. Gjerninger og tanker om å fortjene frelse blir forkastet (Sandnes, 1996, s. 154). Dette synet på rettferdiggjørelsen som er sentralt i tradisjonell protestantisk forståelse er ikke uten debatt. Teologene Wrede og Schweitzer argumenterer for at rettferdiggjørelsen ikke var en sentral del av Paulus teologi, men heller en måte for han å argumentere mot sterke meninger i forhold til lovobservans og jødisk-teologiske innslag i menighetene han skrev til. De tenker heller at rettferdiggjørelsen bør forstås som ut fra hva Paulus ønsket å oppnå med dette, istedenfor hva han måtte mene med det (Sandnes, 1996, s. 155). Krister Stendahl bygger videre på denne tanken. Han påpeker at rettferdiggjørelsen er et argument som må sees i lys av etnisk konflikt i de tidlige menighetene, ikke en indre psykologisk konflikt i den enkelte som tradisjonell protestantisk tolkning legger til grunn (Sandnes, 1996, s. 156). I dagens Paulusdebatt kommer man ikke utenom å ta stilling til disse motstridende synspunkt.

2.1.8 Død og oppstandelse.

Som beskrevet i forrige avsnitt taler Paulus om at nå var frelsen tilgjengelig for alle. Troens tid har kommet. Hva ser så grunnlaget for frelsen? Det omtaler Paulus i sine tanker rundt Jesu død og oppstandelse (Sandnes, 1996, s. 127). Paulus forstår det slik at Gud blir en aktiv del i Jesu død. Guds kjærlighet er ikke en konsekvens av Jesu død, men et tegn på den. Som Paulus omtaler i (Rom 8, 32). Gjennom Jesu offerdød tar gud et oppgjør med synden og slik kan synderne frelses (Sandnes, 1996, s. 135). Jesu oppstandelse forstås av Paulus på flere måter. På den ene siden representerer det håpet og den kristne forvandlingen. I sammenheng med offerdøden sees det som Guds bekreftelse på frelsen, eksemplifisert ved (Rom 4,25). At Gud gjennom Jesu død tar et oppgjør med synden, og oppstandelsen som bekreftelse på dette (Sandnes, 1996, s. 136). Dette oppgjøret med synden gir alle troende rett til frelse og den verden som skal komme. Paulus omtaler dette i både 1 Korinterbrev og Filemonbrevet. De venter på at Kristus kommer tilbake og innstifter Guds fremtid. Ånden blir omtalt av Paulus som bevis og pant på denne fremtiden (Sandnes, 1996, s. 125-126).

2.1.9 Kristen livsførsel.

Et av de viktigste holdepunktene for det Paulus omtaler som kristen livsførsel er måten han forstår kjærlighet. Kjærlighetsbegrepet må ikke blandes eller misforstås med en moderne, følelsesstyrt forståelse av begrepet, men med en holdning og handlingsorientert kjærlighet. Paulus omtaler hvordan Gud viste sin kjærlighet ved å sende Kristus som eksempel på hva kjærlighet er og som eksempel til etterfølgelse (Sandnes, 1996, s. 213). Paulus henter inspirasjon og etisk materiale fra GT i sin kjærlighetsforståelse og han argumenterer for at ånden fungerer som moralsk rettesnor (Sandnes, 1996, s. 292-293). Der Paulus er tydeligst rundt kjærlighet er i (1 Kor 12), kjærlighetens høysang. I denne beskrivelsen av kjærlighet kunne man like gjerne byttet ut ordet med Kristus, som et eksempel på et liv preget av Guds vilje (Hvalvik & Stordalen, s. 447).

2.2 Virkningshistorie

Den forrige delen av avhandlingen tok for seg teori knyttet til Paulus liv og virke. Den neste delen er rettet mot, og vil ta for seg teoretiske perspektiver knyttet opp mot resepsjon og virkningshistorien til Paulus. I denne delen vil likestilling i 1. Korinterbrev, begrepet kristen og kristendomsforståelse, utfordringer med å lese antikke brev og historiebruksteori bli belyst.

2.2.1 Likestilling i 1 Korinterbrev.

Selv om Paulus brev er viktige og har vært svært innflytelsesrike opp gjennom kristendommens historie, er hverken de eller hans person uten kontroverser. Hans brev og dets innhold har vært gjenstand for tolkning og har vært brukt til å legitimere ulike syn og praksiser. Virkningshistorien til 1. Kor i forhold til likestilling er et slikt eksempel. Det mest betente eksemplet er nok (1. Kor 13, 34-35). Hvor apostelen skriver at kvinner skal tie i forsamlinger, være underdanige og om de lurer på noe kan de spørre sine menn når de kommer hjem. Er det da slik at den eneste måten å tolke dette på er et universelt forbud mot kvinnelige lederskikkelser og som et slående argument for klassiske kjønnsroller? Nei, slett ikke. Det har utvilsomt blitt brukt slik, men det kan også forstås på andre måter (Mathews, 2020, s. 1). 1. Kor inneholder teologi som er universelt, men det er også skrevet til en spesifikk menighet. En menighet ut fra innholdet i brevet var preget av umoral. Samtidige kilder omtaler nettopp Korint som en syndig by. Brevet er da etter all sannsynlighet skrevet til, og for, en menighet med utfordringer og tar opp problemer, som er spesifikke til menigheten. Paulus nevner ingen andre steder i sin brevlitteratur dette synet på kvinner, og det er derfor vanskelig å trekke slutningen om at dette skal være almen gyldig teologi (Mathews, 2020, s. 6). Sitatet har utvilsomt gitt Paulus et dårlig rykte med tanke på kvinners rettigheter og feminisme, men vi må huske at å pålegge et moderne likestillingsperspektiv som ikke eksisterte på Paulus tid er høyst problematisk (Moxnes, 2015, s. 39).

2.2.2 Begrepet «kristen» og kristendomsforståelse.

At Paulus er en nøkkelperson i hele kristendommen er en lite kontroversiell påstand å komme med. Hans virke, gjennom brevlitteraturen og Apostlenes gjerninger, har en tydelig og viktig plass i kirkens kanon og behandles som hellig tekst. Et viktig og interessant perspektiv her er at denne rollen Paulus; og hans virke, har blitt til ved en prosess som har utviklet seg gjennom hele kristendommens historie. Dette var ikke tilfelle i Paulus egen tid. At hans brev har blitt

hellig tekst og en del av kirkens kanon gjennom NT er noe ettertiden har gjort. Karl Olav Sandnes formulerer det godt i hans bok «*Var Paulus Kristen?*»: «For å komme Paulus nærmere er det derfor nødvendig å tenke bort fra det kirken har gjort brevene til. Da blir han knyttet mer til sin tid» (Sandnes, 2021, s. 18). Ved å ta et slik tilnærming til Paulus dukker en rekke interessante spørsmål opp. Viktig her, var og ville Paulus identifisert seg som kristen? Selv bruker han aldri begrepene «*kristen*» eller «*kristendom*». Har bruker derimot «*i Kristus*», men å tenke at det er ensbetydende med kristen og kristendom blir for lettvindt, spesielt om man tillegger de to begrepene samme tyngde og mening som de har i dag, som en egen religion adskilt fra jødedommen (Sandnes, 2021, s. 18). Her finnes ingen fasit, men en rekke ulike tanker formulert opp gjennom historien. Videre skal vi se på tre av dem.

«*Det gamle perspektivet*» omhandler en typisk luthersk protestantisk forståelse av Paulus, som fremdeles har stor innflytelse i dag. Den legger til grunn en forståelse av Paulus som hellig tekst, og at det han skriver er universelt og ikke situasjonsbetinget. Den Augsburgske bekjennelsen fra 1530 som omhandler rettferdiggjørelse av tro bruker i stor grad Paulus og Romerbrevet som hovedargument (Sandnes, 2021, s. 21). Det er også i denne tradisjonen et fokus på Paulus oppgjør med lovgjerninger i Galaterbrevet. Dette ble brukt som argument mot den katolske kirkens fokus på avlat og botsøvelser. Luther omtaler sine motstandere som «*vår tids jøder*» og så sin kamp mot den katolske kirken som tilsvarende Paulus oppgjør med sin tids jødedom (Sandnes, 2021, s. 19). I et slikt perspektiv tillegges Paulus et skille fra jødedommen, som et slags motstykke. Men dette er ikke den eneste måten å forstå Paulus forhold til jødedommen.

«*Det nye perspektivet*», som får fotfeste blant paulusforskere rundt 1980 tar et steg vekk fra det gamle perspektivet. Der Paulus først og fremst er fremstilt som teolog og brevene tilskrives universell gyldighet, fokuserer det nye perspektivet på Paulus misjonsgjerning og hvordan hans teologi blir til gjennom den. Apostelens brev er pragmatiske, og spørsmål som «*hva ville Paulus oppnå?*» stilles istedenfor hva han sa eller mente (Sandnes, 2021, s. 41). Spesielt fokuserer denne retningen på hvordan Paulus skriver om loven i menigheter med hedninger og jøder. Formålet blir å skape felleskap der hedninger og jøder deltar på lik linje med en felles identitet i troen på Kristus. Paulus kritikk av loven forstås da som en begrenset kritikk av de deler av loven som er etnisk betingende og hindrer hedninger og jøder å delta på lik linje, samtidig som loven i seg selv ikke forkastes. Eksempler på dette er

måltidsfelleskapet og omskjæring av menn. Kort fortalt, Paulus teologi er her pragmatisk og rettet mot det spesifikke i menighetene for å sikre felleskapet, og ikke nødvendigvis universelle læresetninger som formulert i det gamle perspektivet (Sandnes, 2021, s. 51).

Den siste retningen er «*Paulus innenfor jødedommen*». Her tolkes Paulus innenfor en jødisk kontekst hvor Israel og pakten fortsatt er gyldig, men en parallell frelsesvei for alle folkeslagene oppstår. Damaskushendelsen er nøkkelen her, som åpner for at alle får del i Guds løfter og blir Abrahams barn. Man kan si at Gud gir to parallelle misjoner, en rettet mot jødene, og den andre til folkeslagene. Det er til sistnevnte Paulus skriver sine brev og hans teologi er rettet (Sandnes, 2021, s. 64)

De tre perspektivene har alle sine styrker og svakheter. Ingen av dem vil kunne gi det ene og sanne bildet av apostelen, men det tvinger en til å tenke gjennom grunnlaget for å forstå han. Så var Paulus kristen? Her er hverken slett ikke, eller et uforbeholdent ja et fullverdig svar. Han omtaler som nevnt seg selv og menighetene som «*i Kristus*» og at denne har en særegen identitet. Slik sett kan man argumentere for et ja. Samtidig har begrepene «*kristen*» og «*kristendom*» i dag en betydning som ikke ville passet inn på Paulus tid, og som han trolig ikke ville kjent seg igjen i. Det er viktig å ha med seg konnotasjonene disse begrepene har i dag inn i en lesning av Paulus, og å ha med seg en historisk informert lesning når man nærmer seg hans brevlitteratur (Sandnes, 2021, s. 206-207). Paulus var etnisk og delvis religiøst jødisk, og dette er ofte hans utgangspunkt når han argumenterer. Samtidig er reaksjonen fra omverdenen og andre jøder en indikasjon på at dette var noe nytt og annerledes. At Paulus tenkte kristusbevegelsen som et veiskille er lite trolig, men skillet mellom kristendom og jødedom ble større og viktig. Selv om han ikke jobbet for dette skillet bidro han, og ble brukt av ettertiden, til dette skillet mellom jødedom og kristendom (Sandnes, 2021, s. 224).

2.2.3 utfordringer ved å lese antikke brev.

Når vi i det 21-århunder møter Paulus brev kommer vi ikke utenom det faktum at det er nesten 2000 år mellom de ble skrevet og leseren i dag. Vi er relativt langt unna Paulus både i tid og rom, noe som setter en ramme og påvirker oss som lesere i dag.

Å lese Paulus brev er i likhet med en dagligdags samtale en form for kommunikasjon. Betingelsene er ganske ulike, men de deler likevel noen fellestrekk. Avsenderen i begge tilfeller kommuniserer med et mål om å bli forstått, og tilpasser budskapet deretter for å

kommunisere det man ønsker å si. Mottakeren på den andre siden har som utgangspunkt at avsender har noe å si, og forsøker å forstå budskapet (Green, 2012, s. 2). På dette nivået er en samtale og å lese et paulusbrev nokså likt. De to kommunikasjonsformene skiller deretter lag. I en samtale kan mottaker spørre om vedkommende forstod riktig og stille spørsmål tilbake. Avsenderen kan deretter tilpasse språket til mottakeren. Det kan av åpenbare grunner ikke Paulus. Han kan ikke tilpasse språk, metaforer eller forklare ytterligere hva han mente. Som Joel Green (2012) så fint sier det, man kan ikke tilby Paulus en kopp kaffe til og spørre om vi forstod han rett. Dette i tillegg til at vi ofte forholder oss til oversettelser og at brevene ble skrevet i en annen tid, med andre referanser, problemer og kultur er utfordringer i møte med Paulus brev (Green, 2012, s. 3).

Språk er i sin natur lineært. Så fort man har hørt eller lest noe går det over i minnet. Vi er slik sett ikke i stand til å se en hel tekst på en gang og oppleve helheten. Vi opplever det som bruddstykker, som igjen påvirkes av hva vi leser videre, og deretter gjentatte lesninger. Slik sett vil innholdet i Paulus brev variere og bli formet av hva vi til enhver tid husker og hva vi legger vekt på (Green, 2010, s. 4).

Språket er også selektivt. Det er hverken mulig eller hensiktsmessig å ha med alle detaljer når man kommuniserer. Dette er like sant i dag som i antikken hvor brevene ofte var kortfattet. Dette medfører at språket brukt i Paulus brev er fylt med referanser og antakelser som gav mening da, men gir oss en utfordring når vi leser de i dag. Et eksempel er (1 Kor 11,30) «Derfor er det mange skrøpelige hos dere, og noen har sovnet inn», som antakelig er en referanse menigheten i Korint forstod, men som gir oss flere spørsmål enn svar i dag (Green, 2010, s. 5). Videre er språket også tvetydig. Som i dag kunne ord i antikken ha flere betydninger og det er ikke alltid åpenbart hvilken av de som ble lagt til grunn. Som tidligere nevnt kan vi ikke spørre Paulus hvilken betydning han la til grunn, noe som igjen gir rom for tolkning av mottakeren.

En annen viktig faktor som er viktig å belyse er at språket og leseren er kulturelt betinget. Paulus brev ble som nevnt skrevet langt unna i tid og rom. Når vi møter tekstene i dag, ofte oversatt til vårt eget morsmål, påvirker det hvordan vi leser og hva vi henter ut av dem. Green (2010) påpeker at vi ofte i den moderne verden, med vår kulturelle kontekst tar ordene som våre egne og bruker dem til å forklare og rettferdiggjøre praksiser i dag. Eksempelet Green

(2010) bruker er nattverden i (1 Kor 11, 17-34) og hvordan dette relateres til moderne praksis. Ikke nok med at språket er kulturelt betinget, det er også leserne. Din utdanning, sosiale status, kultur og erfaring tas med inn i en lesning av Paulus brev. Å lese gjøres ikke nøytralt og ulike mennesker vil finne ulike aspekter ved Paulus brev (Green, 2010, s. 7). I tillegg har lesere forskjellig kompetanse i møte med Paulus brev. Utdanning og erfaring har påvirkning på hva man kan få ut av brevene og gi en mer eller mindre overbevisende lesning. Lesekompetanse får også en annen dimensjon hos Green (2010). Han ser begrepet kompetanse opp mot øvelse. Øvelse blir sett på som en måte å bruke brevene, ikke nødvendigvis for å finne rett svar, men som en pågående samhandling med brevene og innholdet (Green, 2010, s. 8).

Paulus brevlitteratur er langt fra oss i tid og rom, kulturelt og språklig. Dette er aspekter som er viktig å ha med seg når elever fra 5-10 trinn møter dem.

2.2.4 Historiebruksteori

I arbeid med Paulus i grunnskolen kommer man ikke utenom det historiske perspektivet. Selv om Paulus og KRLE-faget er noe separat fra historiefaget i skolen, finnes det en historisk dimensjon som må frem. Den tradisjonelle historievitenskapelige disiplinen gir relevante historiske fakta som forklarer utvikling over tid. Den setter historiske hendelser i sammenheng og stiller kritiske spørsmål som bidrar til en forståelse av historisk utvikling og hvordan verden har blitt som den er. Et slikt vitenskapelig historiesyn er en viktig del av fagfeltet, men det er ikke den eneste måten historie blir forstått og brukt på. Det vitenskapelige er et aspekt, men det viser ikke det fulle bildet, spesielt i forhold til bruken av historie, hvordan og hvorfor den formidles (Karlsson, 2004, s. 58). Videre presenteres historiebrukskategorier som tar høyde for hvordan historien brukes av ulike grupper og interesser, og ulike formål. Disse kategoriene er nyttige for å belyse hvem og hvordan historien om Paulus formidles, brukes og ikke brukes.

En *eksistensiell historiebruk* gjør seg gjeldende i menneskets behov for å minnes, eller å glemme deler av historien. Det er en privat og individualistisk form for historiebruk som anvendes til å fortelle de små historiene, som gir mening for enkeltmennesket i sin hverdag, i en raskt skiftende verden. Slike små individuelle historier blir påvirket av den store historien, samtidig som den former hvordan enkeltmennesket ser på den. Hovedformålet blir for denne

eksistensielle historiebruken blir det sosiale, moralske og selve verdigrunnlaget som holder sammen et samfunn (Karlsson, 2004, s. 60). Et slikt historiesyn er svært personlig og det oppstår ikke i et vakuum, men gjør seg gjeldende i samfunn der den offentlige historieformidlingen mister sin plass. Selv om denne typen historiesyn er individuelt har det også en større global funksjon. Spesielt innen grupper som opplever en form for konflikt og ved en kulturell homogenisering. Eksempler på dette er minnet om jødisk og armenske folkemord i det 20-århundre. Karlsson (2004) bruker eksemplet om dårlig behandling av undertrykte grupper i Sverige i etterkrigstiden. Disse små individuelle historiene har fått mye oppmerksomhet og bidratt til en moral og samvittighetspolitikk i Sverige (Karlsson, 2004, s. 61).

Nært beslektet er *moralsk historiebruk*. Her ligger hovedfokuset på hvordan historie anvendes for å utøve makt, og et oppgjør med dette. Målet med en moralsk historiebruk blir å fortelle de undertryktes historie, ofte mot en etablert offisiell historie, stat eller andre med makt over historie. Historien moraliseres gjennom et historisk eller kulturelt artefakt; som tvangssterilisering eller overgrepene i Sovjet under Stalin, og retter søkelyset mot en urett som har skjedd. Ofte er det politiske eller kulturelle eliter som står bak uretten og den offisielle historien, og dette kan føre til bred mostand i et samfunn (Karlsson, 2004, s. 62).

Det neste aspektet som skal belyses er et *ideologisk historiebruk*. Hovedformålet her er å bruke historien som et instrument for å lage mening i tilværelsen eller legitimere en maktposisjon og rasjonalisere dette gjennom å bruke de deler av historien som passer formålet, og tone ned de delene som ikke støtter oppunder ens synspunkt og formål. Her finnes tydelige historiske kategorier, kronologier og ensidige analyser av historiske hendelser. Det er i hovedsak makteliter og intellektuelle som er hovedaktør i en slik historiebruk (Karlsson, 2004, s. 63). Typiske eksempler på politiske ideologier som benytter seg av et slikt historiesyn er nasjonalistiske og sosialistiske/kommunistiske, hvor historien anvendes pedagogisk for å skape et verdensbilde. Selv om disse to er ytterliggående eksempler illustrerer de godt at de med makt over historien kan bruke den for å legitimere et verdensbilde eller seg selv (Karlsson, 2004, s. 63).

Nært beslektet til ideologisk historiebruk er *ikke-bruk* av historie. Her blir deler av historien ansett som uviktig eller motstridende til sitt synspunkt, og ignorert eller fortrent. Viktig her

er at det er en forskjell på historie som faller bort fra de historiske eller individuelle minnet av seg selv. Ikke-bruk er en aktiv prosess der historien aktivt undertrykkes. Historien skal i dette historiesynet ikke legitimere et samfunn eller ideologi uten at det kan knyttes direkte til en ideologi eller en fremtidspositivisme, hvor kulturarv ikke har en plass eller sees på som viktig for samfunnet eller ideologien (Karlsson, 2004, s. 66).

En *pedagogisk-politisk historiebruk* har som mål å presentere en forenklet sammenlikning av tidligere hendelser og nåtiden. Denne formen for historiebruk har igjen to dimensjoner. Det politiske aspektets formål er å ta spørsmål og utfordringer fra nåtiden og anvende sammenlikninger fra historien i debatt for å belyse dem. Historien blir her et kraftfullt verktøy i meningsskaping og for å skape politiske fordeler, ofte ved å sammenlikne med det mest negative og avskyelige fra historien. Et eksempel på dette er å sammenlikne Israels forhold til Palestina med Holocaust. En slik politisk historiebruk får ofte stor dekning i media og skaper sterke reaksjoner (Karlsson, 2004, s. 66). Det pedagogiske aspektet fokuserer også på forenklete sammenlikninger mellom nåtid og fortid. Historien tenkes som en idébank man kan hente fra for å forstå nåtiden. Her overdrives til en viss grad likheter på bekostning av ulikheter. Historien får en oppmuntrende eller avskrekkende karakter, uten å ta den hele historiske dimensjonen i betraktning (Karlsson, 2004, s. 67). Selv om slike sammenlikninger kan være høyst problematiske, kan de få en intellektuell og reflekterende form gjennom å analysere historiske hendelser basert på likheter og ulikheter (Karlsson, 2004, s. 67).

Til slutt er det den *kommersielle historiebruken* som skal belyses. Historie anvendes i utstrakt grad i fiksjonslitteratur, film og reklame og når ut til et stort publikum og derfor mye makt til å definere historie. I likhet med det pedagogisk-politiske belyser den kommersielle historiebruken ofte historiske hendelser med mye følelser rundt, men i tillegg kommer det en kommersiell dimensjon som er med på å forme hvordan og ikke minst hva som formidles. Her er det viktig å skille mellom historiske og kommersielle verdier. Hvilken del og perspektiv av historien som belyses, og som dermed når ut til et massivt publikum, er et svært viktig aspekt. Et annet er hva som skjer med historien i møte med kunst og underholdningsmedia. Et godt eksempel er Hollywood og filmmedia. I hvor stor grad blir hva som formidles preget av og formet av amerikanske verdier og historiesyn (Karlsson, 2004, s. 68).

3 Metode

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for de metodiske valgene jeg har gjort underveis i denne studien. Jeg har delt det inn i underoverskrifter med utgangspunkt i de ulike fasene og temaene som har dukket opp. Først vil jeg gjøre rede for metodisk tilnærming og forskningsdesign. Deretter vil jeg gå gjennom og begrunne utvalget og hvordan datamateriale er samlet inn. Jeg vil belyse analyseprosessen gjennom å se på analysestrategiene jeg har brukt og se på forskningsmetode og min egen posisjonaltet. Til slutt vil jeg se på forskningskvaliteten og gyldigheten til studien.

3.2 Valg av analysemetode

I enhver studie vil valg av forskningsmetode være en vesentlig og avgjørende del av forskningsprosjektet. Det er selve ryggraden i oppgaven som skal gi et grunnlag for å kunne svare på problemstillingen som reises i studien. Typen studie er avgjørende for valg av forskningsmetode, og i mitt tilfelle, hvor materialet jeg skulle forske på var lærebøker, var det naturlig å gå til de metodene som er utbredt i fagfeltet lærebokforskning. Dette ledet meg mot Njål Skrunes (2010) bok «lærebokforskning» som i tillegg til å passe inn mot lærebokforskning også er spesielt rettet mot KRLE som fagfelt. I boken er det tre forskningsmetoder som blir presentert. 1) hermeneutisk metode, 2) kvantitativ innholdsanalyse og 3) kvalitativ innholdsanalyse (Skrunes, 2010, s. 105). Skrunes tar utgangspunkt i Wolfgang Marienfeldts oversikt over forskningsmetoder fra 1976, hvor Marienfeldt diskuterer disse metodiske tilnærmingene opp mot verifisering og intersubjektivitet (Skrunes, 2010, s. 105).

Den hermeneutiske metoden legger til grunn en forskningsprosess hvor forskeren over tid ser på forholdet mellom deler og helheten i materialet. Analyseprosessen består i å se hvordan delene og helheten står i forhold til- og i sammenheng med hverandre. Slik vil forståelse av helheten komme frem (Gleiss & Sæther, 2021, s. 170). Den hermeneutiske metoden vil ikke vært hensiktsmessig i min studie, da det ikke er sammenhengen mellom de ulike tekstene og lærebøkene jeg var ute etter å undersøke.

Den neste metodiske tilnærmingen belyst i Skrunes (2010) er kvantitativ innholdsanalyse. Hovedformålet med denne metoden er å kunne kvantifiserte innholdet i datamaterialet. Dette kan gjøres ved å for eksempel se på omfanget et tema er gitt i forhold til helheten, eller hvor

mange ganger et ord, navn eller tema går igjen i lærebokteksten. En slik metode vil gi konkrete, oversiktlige og svært objektiv informasjon, men læreboken mister sin hovedfunksjon som faglig og meningsfylt innhold formidlet pedagogisk for å fremme kunnskap (Skrunes, 2010, s. 106). Denne metoden fant jeg heller ikke hensiktsmessig i min studie.

Den siste metodiske tilnærmingen Skrunes (2010) nevner er kvalitativ innholdsanalyse. Denne metoden beskrives som mellom de to tidligere nevnte. Hovedpunktet for denne metoden er å skape et kategorisystem som grunnlag for innholdsanalyse. Kategoriene må være omfattende nok til å hindre skjevhet i perspektivet og utvalg av materiale. Slik vil man kunne gå dypt inn i materialet, samtidig som kategoriene gjør analysen etterprøvable av andre forskere. En kvalitativ innholdsanalyse åpner også opp muligheten til å trekke inn begreper fra forskningslitteraturen som verktøy i kategorisering, tolkning og analyse av innholdet i tekstene (Gleiss & Sæther, 2021, s. 137). Metoden har dog en viss subjektivitet i seg, da spesielt med utvalget og etablering av kategoriene, som i større eller mindre grad vil være avhengig av forskeren (Skrunes, 2010, s. 106).

Etter å ha sett på de ulike analysemetodene kom jeg frem til at det er den siste, kvalitativ innholdsanalyse, som vil åpne opp mitt materiale og gi meg de rette verktøyene for å kunne besvare problemstillingen min best mulig. For å belyse representasjoner av Paulus i lærebøkene er det innholdet i lærebøkene jeg var ute etter å finne og da passer denne analysemetoden best.

3.3 Bakgrunn og avgrensning

Når valg av analysemetode var tatt måtte jeg begynne å tenke på hvilken del av lærebøkene som kilde jeg skulle undersøke. En lærebok som kilde kan forstås og brukes på flere måter, og i mitt arbeid fant jeg igjen Skrunes (2010, s. 102.104) nyttig når jeg skulle ta dette valget. Han opererer med tre aspekter eller typer kilde i lærebokforskning. 1) lærebokteksten, 2) læreboken som historisk kilde og 3) Læreboken som samtidskilde. Problemstillingen og det teoretiske grunnlaget mitt var med på påvirke hvilken type kilde som var mest hensiktsmessig å undersøke. Videre vil jeg kort gjøre rede for de tre typene før jeg presenterer og begrunner mitt valg.

Læreboka har ikke samme plass i skolen i dag som tidligere. Den har tapt terreng til digitale plattformer, og noen skoler velger til og med å kvitte seg med den i ett eller flere fag. Likevel har den fremdeles en viktig plass og er en viktig kilde. Lærebøker i dag er svært mangfoldige og sammensatte tekster. Det er ikke nødvendig eller alltid hensiktsmessig å analysere en hel lærebok. Det vil ofte være deler av den, tematikker, enkeltsider, sammendrag eller oppgaver som er aktuelt å undersøke (Skrunes, 2010, s. 103).

Læreboken som historisk kilde er den andre kildetypen. Når en lærebok går ut av bruk vil den gå over til å bli en historisk kilde. Jo eldre boken er, og jo lenger den ikke har vært i bruk, desto vanskeligere blir det å finne spor og søke innsikt i bruken. Som kilde vil det være nyttig til å se en historisk utvikling og gi innsikt om fortiden (Skrunes, 2010, s.103).

Det siste kildeaspektet er læreboken som samtidskilde. Her retter kilden seg mot studier som ser på hvordan boken brukes i dag, i undervisning og læring. I en slik studie vil læreboken alene ikke være tilstrekkelig og intervjuer, spørreskjemaer, eller observasjoner blir viktige sammen med læreboken for å kunne si noe om bruk (Skrunes, 2010, s. 104).

I min oppgave er det første aspektet, lærebokteksten, som jeg skal undersøke og finne representasjoner av Paulus. Ved å se på eldre lærebøker ville jeg kunne se endring i representasjoner over tid. Selv om dette i seg selv er interessant ville det blitt en helt annen oppgave. Det samme kan sies om bruken av læreboken. Hvordan det undervises om Paulus og forholdet lærebok-formidler er et spennende tema, men ville ikke kunne si noe om selve representasjonene i lærebøkene og igjen, det ville blitt en helt annen oppgave. Når jeg da valgte å se på lærebokteksten som kilde er det lærebøkene fra de store forlagene og deres digitale plattformer jeg har valgt ut. Noen av lærebøkene jeg har valgt ut er riktig nok skrevet til den forrige læreplanen LK06. Dette kan ved første øyekast virke som jeg gikk mot en historisk bruk av læreverkene, men det gir ikke det fulle bildet. Bakgrunnen for dette valget er at forlagene i noen tilfeller ikke har laget nye eller revidert de gamle læreverkene til ny læreplan. Der det ikke foreligger noe alternativ til ny læreplan og bøkene fremdeles er i utstrakt bruk i grunnskolen, legitimerer dette valget mitt om å inkludere disse læreverkene. Nye og reviderte læreverk kommer trolig senere, men er utenfor rekkevidden av denne studien. Jeg har valgt ut læreverk fra grunnskolen, mer spesifikt læreverk tiltenkt 5-10. årstrinn. Dette utvalget er gjort på grunnlag av å begrense oppgavens omfang, samt at det er

denne aldersgruppen jeg jobber med og har erfaring med. Slik sett vil det være mer relevant i min videre praksis som lærer.

3.4 Datamateriale

I dette underkapittelet vil jeg gjøre rede for de ulike lærebøkene og digitale plattformene jeg har hentet materiale fra. Jeg vil gi en kort omtale om hver av dem, deres innhold og format. Utforming, aldersgruppe og organiseringen av læreverkene er en viktig del, samt alder og hvilken læreplan de er skrevet til, spesielt da flere av læreverkene er utarbeidet til forrige læreplan, som nevnt tidligere. Forfatterens bakgrunn vil også presenteres. Selv om dette ikke er direkte relevant for studien har det noe å si hvem som har skrevet dem.

3.3.1 Store Spørsmål 8-10.

Store Spørsmål 8-10 er en del av lærebokserien i KRLE utgitt av Aschehoug. Læreboken er organisert slik at det er en felles bok fra 8. til 10. klasse. Læreverket er oppdatert og revidert til å dekke målene i LK20 (Aschehoug, u.å.a). I beskrivelsen av læreverket vektlegges det at boken skal legge til rette for dybdelæring og at KRLE-fagets kjerneelementer prioriteres. Boken følger ikke det beskrivelsen omtaler som *spiralprinsippet*. Det vil i praksis si at det ikke kommer små drypp fra hvert av temaene hvert år fra 8. til 10. klasse, men at temaene er organisert i større bolker som gjøres ferdig (Aschehoug, u.å.a). Det er fire forfattere som står bak læreverket; Hove, Jørgensen, Rasmussen og Sandboe. Felles for dem alle er lang erfaring fra ungdoms- og videregående skole. I forhold til avhandlingen er det *Kapittel 8 Kristendommen* med underkapittelet *Gjør alle folkeslag til disipler s. 176-186* som er relevant, da det kun er her materiale om Paulus befinner seg.

Olav Hove er i tillegg til å undervise på en ungdomsskole utvikler innen e-læring, kursholder i digital fortellingskunst for Den Kulturelle Skolesekken, samt tekstforfatter, dramatiker og journalist (Aschehoug, u.å.b). Jørg Arne Jørgensen er religionsviter med religion i Sør-Asia som sitt spesialfelt. Han underviser på lektorutdanningen ved Universitetet i Stavanger, samt at han er skribent i Stavanger Aftenblad (Aschehoug, u.å.c). Jarle Rasmussen er utdannet teolog og har lang fartstid i videregående skole. Han har også skrevet flere bøker med filosofi som tema (Aschehoug, u.å.d). Den siste av lærebokforfatterne er Marit Sandboe. I tillegg til å arbeide i ungdomsskolen har hun vært med i læringscenterets referansegruppe under

revisjon av læreplanen og er med i Utdanningsforbundets fagråd for religion og etikk. Hun har hovedfag i religionshistorie i tillegg til allmennlærerutdanning (Aschehough, u.å.e).

3.3.2 Vivo 5-7

Vivo 5-7 er en del av *Vivo*-serien av læreverker i KRLE-faget til forlaget Gyldendal. Det arbeides i skoleåret 23-24 med en ny og revidert utgave til den nye læreplanen, men den er ikke tilgjengelig i tide for denne avhandlingen. Derfor er utgaven fra 2012 brukt her. Selv om læreverket er skrevet til LK06 er læreverket fremdeles i utstrakt bruk på barneskoler og derfor relevant for denne oppgaven.

Læreverket er bygd opp slik at det er en felles bok for storskolen, 5.-7. klasse, og boken er tenkt anvendt alle tre årene. Boken er strukturert slik at hvert kapittel tar for seg en religion eller livssyn. Kapitlene er igjen delt inn i underkapitler som tar for seg ulike aspekter ved religion og livssyn. Det legges slik opp til at det er mulig å undervise en religion eller livssyn av gangen eller dele det opp og ta liknende aspekter fra hver religion (Gyldendal, *Vivo 5-7 Grunnbok, Smartbok*). Forfatterne av læreboken er Arianne Schjelderup, Anne Borgersen og John Harald Bondevik.

Arianne Schjelderup er utdannet magister i filosofi og arbeider ifølge Gyldendals nettsider med barn på heltid, i tillegg til å være medforfatter av læreverket *Vivo* (Gyldendal, Arianne Schjelderup). Anne Borgersen har grunnutdanning som allmennlærer og videreutdanning i litteraturformidling, samt en mastergrad i religionsdidaktikk. Hun har jobbet som lærer i grunnskolen, seniorrådgiver i utdanningsdirektoratet og er nå seniorrådgiver i kunnskapsdepartementet. I tillegg til å være medforfatter til *Vivo* er hun også medforfatter på danske lærebøker som omhandler litteraturformidling og lesestrategier (Gyldendal, Anne Borgersen). Den siste medforfatteren er John Harald Bondevik. Gyldendal har ikke et eget portrett av han på sine hjemmesider og informasjon om forfatteren var utfordrende å oppdrive. Det mest matnyttige av å finne på hans LinkedIn profil. Der fremkommer det at han jobber som seniorrådgiver i Røde Kors, har 15 års erfaring fra grunnskolen som lærer og inspektør, arbeidet med ny læreplan, i tillegg til å være lærebokforfatter for Gyldendals *Vivo* serie (LinkedIn, John Harald Bondevik).

3.3.3 KRLE-boka 5-7

Cappelen Damms læreverk for barneskolen heter *KRLE-boka 5-7*. I likhet med *Vivo 5-7* er denne boken tiltenkt storskolen og skal brukes fra 5.-7. klasse. Kapitlene er bygd opp tematisk, med en religion eller livssyn per kapittel. Her er også kapitlene delt inn i underkapitler som tar for seg ulike aspekter ved religion og livssyn. Ulikt *Vivo 5-7* er at underkapitlene er merket med årstall. Slik legger den opp til en tydelig føring for hva elevene skal gjennom og lære om de ulike årene på storskolen (Cappelen Damm, KRLE-boka 5-7).

Denne læreboken ble gitt ut i 2017 og er skrevet til LK06. Hjemmesiden til Cappelen Damm presiserer at for å finne fagstoff rettet mot LK20 må man til deres digitale læringsplattform *Skolen*. Selv om denne boken er skrevet til den gamle læreplanen er også denne boken i utstrakt bruk på barneskolen og derfor relevant i forhold til denne avhandlingen. Forfatterne av boken er Beate Børresen, Thor-André Skrefsrud og Aina Birgitte Hammer (Cappelen Damm, KRLE-boken 5-7).

Beate Børresen har tittelen magister i idéhistorie, samt dosent ved Oslo Mets avdeling for lærerutdanning. I tillegg til å være medforfatter av KRLE-boka 5-7 til Cappelen Damm har hun utviklet studiet Filosofi med barn, og arbeidet med filosofiske samtaler og filosofi i skolen for utdanningsdirektoratet (Cappelen Damm, Beate Børresen). Thor-André Skrefsrud er utdannet allmennlærer i bunnen, men arbeider nå som professor i pedagogikk ved Høgskolen i Innlandet. Hans spesialfelt er tilpasset opplæring i det flerkulturelle klasserommet (Cappelen Damm, Thor-André Skrefsrud). Aina Birgitte Hammer arbeider som høyskolelektor på Oslo Met ved institutt for grunnskole og faglærerutdanning. Utdanningen hennes er en mastergrad in religionshistorie, i tillegg til praktisk pedagogisk utdanning. Begge deler fra UiO. Hun underviser i hovedsak lærerstudenter i religion, livssyn, etikk og filosofi og forsker på tilnærming til religionskritikk i KRLE-faget (Cappelen Damm, Aina Birgitte Hammer).

3.3.4 Cappelen Damms Skolen

Skolen er den digitale læringsplattformen til Cappelen Damm for barne- og ungdomsskole. Denne tjenesten omfatter alle undervisningsfag og årstrinn. Den er strukturert slik at under hvert årstrinn ligger fagene som underkategorier. Når man går inn på fagene finner man faglig innhold delt inn i ulike kapitler. Kapitlene inneholder ulike læringsstier som deler samme

tema. Læringsstiene deles med elevene av lærer og legger opp til både individuelle og samarbeidsoppgaver. Skolen er under kontinuerlig utvikling og det legges til nytt materiale fortløpende (Cappelen Damm, Skolen fra Cappelen Damm). Det foreligger ikke noen forfatter til materialet som legges ut. Henvisninger til Skolen er skrevet som Skolen: navnet på læringsstien.

3.3.5 Horisonter 9

Horisonter 8-10 fagrom er det nye heldigitale læreverket til Gyldendal forlag for ungdomsskolen. Læreverket omfatter alle tre årene på ungdomsskolen, men er tydelig delt inn etter årstrinn. Det er i Horisonter 9 at materiale om Paulus finnes. Læreverket er utviklet for å dekke kompetansemålene i LK20. Selve boken er sammensatt av læreboken, oppgaver og læringsstier. Læreverket er organisert tematisk med underoverskrifter og spesifikke temaer innenfor underkapitlene med tekst og oppgaver (Gyldendal, Om læreverket Horisonter). Selve læreboken likner mer på en nettside enn en tradisjonell bok og opererer ikke med sidetall. Derfor er henvisninger til Horisonter 9 kun skrevet med navn på forfatterne og årstall, da sidetall ikke foreligger. Forfatterne er Gunnar Holt og Vegard Nedrelid.

Gunnar Holt er lektor i religion og etikk, samt norsk og samfunnsfag. Han har vært leder i Religionslærerforeningen i Norge, i tillegg til å være forfatter av Horisonter 8-10 fagrom (Gyldendal, Gunnar Holt). Vegard Nedrelid er lektor i norsk, religion, samfunnsfag og historie. Han arbeider ved KG, Kristelig Gymnasium og har erfaring fra både ungdomstrinnet og videregående skole (Gyldendal, Vegard Nedrelid).

3.4 Analyse og bruk av forskningslitteratur

I dette underkapittelet skal jeg gjøre rede for analyseprosessen til denne oppgaven. Å analysere blir av Gleiss & Sæther (2021, s. 170) beskrevet som å dele opp noe i mindre biter, og disse delene gjør det mulig å se enkeltdelene og hvordan de forholder seg til hverandre i datamaterialet. I min analyseprosess har jeg fått god hjelp av Ankers (2020, s. 63) fire analysefaser. De har gjort et stort og omfattende arbeid mer håndgripelig og systematisk for meg. Det har også hjulpet meg til å gjøre analyseprosessen mer gjennomiktig og detaljert, noe som er viktig i kvalitativ forskning.

Den første analysefasen omhandler å samle inn materiale og den første usystematiske analysen (Anker, 2020, s. 64). Som nevnt tidligere har jeg tatt utgangspunkt i læreverk tiltenkt 5.-10. trinn i KRLE, og begynte innsamlingen av materiale med å se gjennom de bøkene og digitale plattformene jeg hadde tilgang til. I denne første fasen lette jeg etter og skrev ned alt jeg kunne finne av omtaler om Paulus. I første omgang lette jeg gjennom både tekster som var eksplisitt tiltenkt Paulus, så vel som andre hvor han kun var nevnt. Det skulle vise seg at utenom kristendomskapitlene var det relativt sparsomt med materiale. Alt jeg fant om Paulus ble skrevet ned som kapittelnavn, sidetall og en kort oppsummering av innholdet. I samme dokument lagde jeg i tråd med Anker (2006, s 67) en forskningslogg/tankenotat som hjalp meg sette ord på egne tanker og å skrive ned relevante idéer jeg fikk underveis.

I fase to var det prosessen med systematisering og kategorisering av materiale som begynte. Her startet arbeidet med å danne kategorier ut fra materiale (Anker, 2020, s. 73). Allerede her var det noe av materialet som falt bort, da det var for kort og generelt til å kunne si noe meningsfullt om representasjon. I prosessen med å kategorisere anvendte jeg markørfunksjonen i Word, og brukte ulike farger til å illustrere de ulike tematikkene i materialet. I hele kodeprosessen anvendte jeg vekselvis teori og empiri for å etablere kategoriene. Jeg har altså brukt tematisk- eller abduktiv koding (Anker, 2020, s. 79), (Gleiss & Sæther, 2021, s. 174). Det vil si at både teoretiske perspektiv og selve empirien har vært viktige i å etablere de ulike kategoriene. Jeg gikk inn i prosessen med en tydelig teoretisk ramme om Paulus, og lette aktivt etter kategorier som passet dette, samtidig som interessante aspekter fra empirien også har vært vesentlig i å danne kategorier. Teorien har også bidratt til å samle og spisse kodene mine fra materialet (Gleiss & Sæther, 2021, s. 175).

I den tredje fasen begynte arbeidet med å skrive ut analysen. Som Anker (2020, s. 83) foreslår tok jeg da utgangspunkt i kategoriseringen av materialet jeg hadde gjort. Først forsøkte jeg å skrive ut analysen ved å ta for meg ett læreverk om gangen. Jeg skrev først ut en lærebok, men sammen med veilederne kom vi frem til at dette ville være lite hensiktsmessig. Det ville ført til mange gjentakelser, for ikke å snakke om at det ville blitt tungt å lese. Jeg endte opp med å skrive ut analysen etter de kategoriene jeg hadde utarbeidet gjennom tematisk koding. Ved å gjøre det på denne måten opplevde jeg det lettere å følge analysen fra start- til konklusjon. Det har også gjort det enklere å sette de ulike læreverkene opp mot hverandre og det teoretiske grunnlaget i forskningslitteraturen (Anker, 2020, s. 89). For å gjøre analysen så

gjennomsiktig og etterprøvbar som mulig har jeg inkludert mange og fullstendige direkte sitater fra læreverkene (Anker, 2020, s. 88). I tillegg til å gjøre analysen mer transparent opplevde jeg det lettere å forklare analysen ved å vise, istedenfor å forklare hva som stod i læreverkene. Analysen inneholder både sitater og forklaringer, men direkte sitater ble tatt inn der det var hensiktsmessig eller nødvendig i mine øyne.

I analysefase fire begynte arbeidet med drøfting og en teoretisering av funnene i analysen (Anker, 2020, s.93). Jeg har i denne oppgaven fulgt Ankers inndeling og separert analyse og drøfting. Bakgrunnen for dette valget var at jeg opplevde det som mer oversiktlig, og gjorde det lettere å unngå gjentakelser. Ut fra funnene i analysen delte jeg drøftingen inn i to deler. Representasjoner av Paulus liv og virke og virkningshistoriske fremstillinger. Dette valget begrunner jeg i at funnene i analysen delte seg inn slik og gjorde denne inndelingen naturlig. Det gjorde arbeidet med å redegjøre for et svar på problemstillingen ryddig og oversiktlig (Anker, 2020, s. 93). Etter de to delene valgte jeg å skrive en avsluttende del til drøftingen der jeg sammenfatter drøftingen og gir et overblikk over resultatet.

3.5 Forskerrollen

Under arbeidet med oppgaven, og spesielt med utvelgelse av teori, analyseprosessen og drøftingen har jeg hele tiden hatt et bevisst forhold til min egen rolle i forskningen. Som Gleiss & Sæther (2021, s. 49) påpeker, blir forskerrollen påvirket av de valgene som gjøres i forskningsprosessen, så vel som min egen identitet og erfaring. For min egen del har jeg brukt flere av læreverkene i egen undervisning, og det faktum at jeg har valgt å forske på representasjoner av Paulus hentydet til at det er et tema jeg hadde et forhold til, og interesse av fra før. Jeg hadde heller ikke særlig relevant tidligere forskning å gå til. Derfor har jeg under hele prosessen med denne studien gått gjennom min analyse for å se at mine holdninger ikke påvirker resultatet. I Gleiss & Sæthers (2021, s. 49) omtale av posisjonalitet sier de at mine fordommer vil påvirke forskningen, og det er kun ved å hele tiden være bevisst egne holdninger man hindrer at dette farger resultatet. Selv om jeg har vært nøye med dette og reflektert over egen posisjonalitet vil det ikke være mulig å ta min subjektivitet og holdninger helt ut av regnestykket, og det påvirker til en viss grad. For meg har det vært viktig å minimere denne påvirkningen ved å være bevisst min egen posisjonalitet og ved å være transparent i metodekapittelet.

3.6 *Forskningskvalitet*

I denne avsluttende delen av metodekapittelet vil jeg se på og reflektere over forskningskvaliteten. Dette er en viktig del av en masteravhandling. For å belyse dette har jeg tatt utgangspunkt i begrepene pålitelighet og gyldighet, da dette er mest egnet i kvalitativ forskning (Anker, 2020, s. 108). Jeg legger til grunn en sosialkonstruktivistisk forståelse av begrepene (Gleiss & Sæther, 2021, s. 203).

Pålitelighet, med utgangspunkt i den sosialkonstruktivistiske tradisjonen tenker jeg at å skrive en fullstendig objektiv oppgave er nesten umulig å oppnå. Som nevnt i analyseprosessen har deler av kodingen utgangspunkt i empiri. Dette sammen med min posisjonaltet vil gjøre det umulig å hevde at oppgaven er fullstendig objektiv. Når det der sagt, har jeg tatt grep for å minimere dette. Det har jeg gjort ved å inkludere en rekke direkte sitater i analysen, vært nøye med å være transparent gjennom hele prosessen, samt reflektert rundt egen posisjonaltet. Å redegjøre for forskningsprosessen gjennom metodekapittelet er et viktig ledd i dette (Gleiss & Sæther, 2021, s. 203). Målet med denne redegjørelsen er ikke å hevde en absolutt objektivitet, men at leseren skal få tillitt til forskningen jeg har gjort, uten at den nødvendigvis er fullstendig etterprøvable.

Gyldigheten omfatter kvaliteten på datamaterialet, mine tolkninger og konklusjoner som forsker. Altså, hvor godt forskningsdesignet henger sammen (Gleiss & Sæther, 2021, s. 204). Den kvalitative innholdsanalysen muliggjorde for meg som forsker å kunne svare tilstrekkelig på problemstillingen. Samtidig som den har sine begrensninger i at jeg har tatt deler av materialet ut av en helhet og fokusert på dem (Anker, 2020, s.40). Det ville også vært en fordel om alle læreverkene var skrevet til samme læreplan. Jeg ønsket i utgangspunktet kun læreverk revidert eller skrevet til LK20, men det viste seg å ikke være mulig på nåværende tidspunkt, som nevnt tidligere. Et annet aspekt er at læreverkene jeg har inkludert har målgrupper med et relativt stort aldersspenn, fra 5.-10.trinn. Det er en betydelig utfordring å analysere materiale tiltenkt en 5. klassing, og se det i sammenheng med det skrevet for 10.klasse. Likevel tenker jeg at det kan forsvares da det er representasjonene jeg var ute etter, ikke en direkte sammenlikning. Selv om sammenlikning ikke var målet med problemstillingen ble det indirekte slik i analysen, da jeg valgte å analysere basert på kategoriene og ikke læreverk for læreverk. Jeg har redegjort for dette valget, men jeg skal ikke skyve under teppet at dette har en påvirkning på gyldigheten. Likevel vil jeg hevde at

valg av metode og datamaterialet jeg har er med på å sikre gyldigheten til oppgaven. Jeg hverken hevder eller skaper en forventning om at studien skal kunne generaliseres utover det materialet jeg har. Det ville ikke vært mulig, ei heller en målsetning for denne oppgaven.

4 Analyse

I denne delen av avhandlingen blir datamaterialet samlet inn fra læreverkene analysert i lys av kategoriene, som også fungerer som underoverskrifter i dette kapittelet. Hovedfunnene i analysen vil bli utgangspunkt for drøftingen i neste kapittel.

4.1 Representasjoner av Paulus

Paulus er representert og presentert i alle læreverkene og digitale plattformene jeg har undersøkt. Omfang og innhold varierer, men det er også noen likhetstrekk i måten dette er gjort som vil belyses.

4.1.1. Damaskushendelsen

I læreverket *Horisonter 9* fra Gyldendal er Damaskushendelsen omtalt i kapittelet *Paulus, en viktig kilde til kristendommen*, underoverskrift *Jøden som fikk en ny tro og et dramatisk liv*. Det begynner med en fremstilling av Paulus liv før kallet. Forfatterne forteller at Paulus ble født i Tarus, i dagens Tyrkia ca. år 10, og vektlegger hans romerske statsborgerskap. Her belyses også de ulike navneformene Paulus omtales med, Saul, Saulus og Paulus (Holth & Nedrelid, 2021). Forfatterne anvender utelukkende Paulus etter denne forklaringen. I det tredje avsnittet omtales selve Damaskushendelsen. Det begynner med en beskrivelse av hendelsesforløpet før selve hendelsen, fra Paulus reise til Jerusalem for å utdanne seg til rabbiner, og at han blir med i en streng retning innen jødedommen som vektlegger den religiøse loven. Videre fortelles det at omkring år 35 fikk Paulus i oppdrag å dra til Damaskus for å arrestere kristustroende jøder. Selve Damaskushendelsen omtales slik:

Men på veien opplevde han noe som gjorde at oppdraget aldri ble utført. I Apostlenes gjerninger står det at et blindende lys slo Paulus til marken, og en stemme sa: «Saul, Saul, hvorfor forfølger du meg?» Han spurte: «Hvem er du, Herre?» «Jeg er Jesus, han som du forfølger. Men reis deg nå og gå inn i byen. Der vil noen si deg hva du skal gjøre (Apg 9,1-9) i (Holth & Nedrelid, 2021, *Jøden som fikk en ny tro og et dramatisk liv*).

Selve gjengivelsen av hendelsen er en forkortet og omskrevet versjon av Apostlenes gjerningers fremstilling. Sitatet henviser til avsnitt 9,1-9 av Apg, men det er i realiteten kun vers 9,5-6 som er gjengitt fra Apg, første halvdel av sitatet er forenklet. Det er kun det blendende lyset som slo han til marken som nevnes, ikke den delen hvor Paulus med iver tar på seg oppdraget om å forfølge de kristne, som nevnes i vers 9,1-3. Videre fortellers det at han lot seg døpe av en av de kristne lederne i Damaskus og begynte å forkynne at Jesus var Messias i synagogene. Forfatterne legger vekt på at dette var en stor omveltning for Paulus. «Hva Paulus foretok seg i de neste ti årene, har vi ikke oversikt over. Det var nok ikke lett for den unge rabbineren å måtte tenke gjennom alt på nytt». (Holth & Nedreliid, 2021). Deretter tar forfatterne dette videre mot Paulus misjonsarbeide og utfordringene knyttet til dette.

Forfatterne bruker to og et halvt avsnitt på å fortelle om Paulus liv før Damaskushendelsen. Selve hendelsen er relativt kort omtalt, kun et halvt avsnitt. Forfatterne bruker lite plass på å forklare effekten og konsekvensene dette hadde for Paulus. Fokuset til teksten etter gjengivelsen er i hovedsak opptatt av misjonsarbeide og det forfatteren omtaler som Paulus farefulle liv. Senere i kapittelet under overskriften *Paulus og den nye rettferdigheten* får vi et lite innblikk i betydningen Damaskushendelsen hadde for Paulus.

Før det som hende i Damaskus, mente Paulus at mennesket bare kunne oppnå en slik rettferdighet ved å leve nøye etter Guds lov ... som kristen hevde han at Gud nå ville gi alle mennesker denne rettferdigheten (Holth & Nedreliid, 2021).

Her gir forfatterne en kort forklaring rundt hvor avgjørende damaskushendelsen var for Paulus og hvilken endring i hans teologiske perspektiv den representerer. Forfatterne omtaler her Paulus om kristen, som også er en interessant observasjon. I moderne Paulusforskning, for eksempel arbeidet til Karl Olav Sandnes som omtales i teoridelen i avhandlingen, trekkes det frem at Paulus og de tidlige menighetens forståelse av seg selv ikke passer med begrepet kristen eller kristendom. Å bruke begrepet kristen bygger på en forståelse av dette som en egen religion, noe som er å foregripe begivenhetene noe Paulus og de tidlige menighetene trolig ikke ville kjent seg igjen i.

Aschehougs læreverk *Store Spørsmål 8-10*, kapittel 8 *Kristendommen* begynner med en kort beskrivelse av samtiden umiddelbart etter Jesu korsfestelse. Jerusalem beskrives som en by hvor romerne overlot stor myndighet til de jødiske lederne, dette som årsak til kristen forfølgelse. Videre kommer en kort beskrivelse av steiningen av Stefanus. Det er her vi møter

Paulus, eller Saulus som læreboken omtaler han tidlig i kapittelet. Det poengteres at han var til stede ved steiningen, ikke deltok, men var enig i drapet (Hove et.al. 2020. s. 176.177).

Underoverskriften *Saulus forfølger kristne* fortsetter med å indirekte fremstille steiningen av Stefanus som et veiskille hvor det etter hendelsen ble vanskeligere for de kristne i Jerusalem. Saulus omtales som en av de verste til å forfølge. Deretter presenteres Damaskushendelsen gjennom å sitere Apostlenes gjerninger (Apg. 9,1-25).

Selve gjengivelsen av Damaskushendelsen er en blanding av direkte sitater fra Apg. og en mer tilgjengelig kortfattet omskriving a teksten.

Saulus gikk til øverstepresten og ba om tillatelse til å reise til Damaskus i Syria og spore opp kristne der, både kvinner og menn, og føre dem i lenker til Jerusalem... (Hove et.al. 2020. s.177).

I dette sitatet fra læreboken ser vi det tydelig. Det kortes ned ved å si at Saulus spurte øverstepresten, det legges inn en presisering ved at Damaskus ligger i Syria, og istedenfor «herrens disipler» omtales de forfulgte som kristne. Selve Damaskushendelsen Apg. 9,3-6 er gjengitt i sin helhet, før det følger en videre omskrivning gjort på liknende måte som sitatet foran. Avsnittet avsluttes med en kildehenvisning til Apg. 9,1-25. Selve materialet som presenteres starter ved reisen til Damaskus og ender med Paulus dåp og tale i synagogen. Etter gjenfortellingen er det en ny underoverskrift og temaet endrer seg til Paulus misjonsreiser.

Store Spørsmål 8-10 følger noen av de samme mønstrene som *Horisonter 9* gjør innledningsvis. Læreverket begynner med en historisk bakgrunn og gir en beskrivelse av Paulus som en svært ivrig forfølger. Dette sees i beskrivelsen av steiningen av Stefanus. «*Han (Paulus) stod i utkanten og deltok ikke i steiningen, men det står at han var enig i drapet*» (Hove et.al, 2020 s. 177). Og senere om Paulus forfølgelse av kristustroende. «*Saulus var en av de verste til å forfølge*» (Holte et.al, 2020, s. 177). Dette blir stående som kontrast til gjenfortellingen av Damaskushendelsen. Forfatterne hopper etter gjengivelsen over på et nytt tema. Det løftes ikke opp noen implikasjoner av hendelsen for Paulus, uten at han lot seg døpe og talte om Jesus i synagogen i Damaskus.

I Cappelen Damms læreverk *KRLE-boken 5-7* får vi en kort gjenfortelling av Damaskushendelsen. Den er gjenfortalt i en faktaboks flankert av Gustav Dore's maleri «The

Conversion of St. Paul. Jeg har ikke foretatt en bildeanalyse, men sett bildene i lys av teksten og bildetekstens innhold. Fremstillingen er i større grad preget av en forenklet omskriving.

«En gang han var på vei til Damaskus i Syria for å arrestere noen kristne, fikk han se et sterkt lys fra himmelen som blendet ham. Samtidig hørte han stemmen til Jesus som sa: «Hvorfor forfølger du meg?» Han falt av hesten og var blind i mange dager» (Børresen et.al. 2017. s. 117).

Det poengteres at Paulus først var motstander av de kristne og ønsket dem fengslet og drept. Etter denne korte beskrivelsen av hendelsen poengteres det at Paulus endret ståsted som følge av Damaskushendelsen. «Etter dette snudde Paulus helt om. Paulus ble kristen og begynte å reise rundt og fortelle om Jesus» (Børresen et.al. 2017. s. 117).

Selv om denne fremstillingen er en del kortere enn de to forrige, følger den omtrent samme oppbygning. En kort forklaring av Paulus liv før hendelsen, en forenklet og forkortet gjennfortelling av Apg., deretter at han reiste på misjonsreiser og forkynte om Jesus.

Den siste læreboken som vier Damaskushendelsen plass er Gyldendals *Vivo 5-7*. Denne følger stort sett samme mønster som de andre, men med noen unntak. Det begynner med en forklaring av Paulus liv før hendelsen «*Paulus var med på å lete opp kristne, og fikk dem fengslet og drept*» (Glende, et.al, 2010, s. 120). Selve fremstillingen av Damaskushendelsen er todelt. Første del er gjennom et utdrag fra tegneserieboken *Manga – en metamorfose* fra 2006 (Gjengitt i Glende, et.al 2010, s. 120). Det er en japanskinspirert mangafremstilling som forteller fra når Paulus ble slått i bakken av et lys fra himmelen, til og med hans møte med Jesus som spør «*hvorfor forfølger du meg*». Ved siden av utdraget er det en faktaboks som kort forteller at Paulus deretter begynte å tro på Jesus.

Fremstillingen i *Vivo 5-7* er den korteste av de fire. Selv om den følger samme mønster som de andre, livet før, Damaskushendelsen, misjonsreiser, er den visuelt interessant. Forfatterne velger også å omtale at Paulus begynte å tro på Jesus, og ikke bruke begrepene *kristen*, *kristendommen*, *de kristne*, om han eller de han forfulgte slik som de tre andre læreverkene gjør. I likhet med de andre bøkene vies ikke Damaskushendelsens betydning for Paulus mye plass. «*Etter denne opplevelsen dro Paulus på flere reiser for å fortelle andre om Jesus og kristen tro*». (Glende, et.al. 2010, s. 121).

4.1.2 Paulus misjonsgjerning

Paulus misjonsgjerning behandles nokså ulikt av læreverkene. Dette gjenspeiles i både omfang og innholdet som vektlegges. Det er læreverket *Store Spørsmål 8-10* som vier temaet desidert størst plass med nesten fire sider, og som går i størst detalj.

Underoverskriften *Paulus – en romersk borger på misjonsreise* i *Store spørsmål 8-10* begynner med å problematisere at det er rart de som fulgte Jesus mens han levde ikke skulle bli de viktigste misjonærene, og at Jesus hadde valgt ut Peter til å spre kristendommen. Det beskrives videre hvordan Peter og de andre apostlene misjonerte i jødiske områder, Saulus i andre områder «*Han [Peter] og de andre apostlene misjonerte i jødiske områder. Men først da Saulus fikk i oppdrag å legge ut på lengre misjonsreiser, fikk den nye troen tilhengere i andre miljøer*» (Hove, et.al. 2020, s. 178.).

Videre kommer en forklaring rundt hvorfor Saulus var spesielt godt egnet som misjonær. Det nevnes at han var godt utdannet håndverker og skriftlærd, og kunne lese og skrive gresk og hebraisk. Det legges særlig vekt på hans romerske statsborgerskap som muliggjorde reiser til alle deler av Romerriket. Det er også her han først omtales som Paulus, noe som fortsetter ut kapittelet. Deretter kommer en kort beskrivelse av hans første reise, fra Antiokia via Kypros til dagens Tyrkia. Det fortelles at han først besøkte jødiske synagoger når han kom til et nytt sted. Fikk han ikke tale der samlet han folk ute eller i private hjem. Det foreligger også et kart som viser reiserutene til alle Paulus misjonsreiser (Hove, et.al. 2020, s. 178-179).

Læreverket bruker her mye plass på å understreke at det ikke var en selvfølge at Paulus skulle bli en sentral person i den tidlige Jesus-bevegelsen og konfliktene innad vektlegges. Det fokuseres mye på å forklare egenskaper ved hans person som forklaring på hvorfor nettopp han hadde gode forutsetninger for å lykkes, som hans romerske statsborgerskap, fortid som skriftlærd jøde og lese og skriveferdigheter. *Store spørsmål 8-10* velger også her å omtale Paulus virke som å spre kristendommen, og kristendommen som en ny tro.

Underoverskriften *Jøde eller greker?* Forteller om de som kom til tro. Det påpekes her at det var først og fremst grekere og ikke-jøder, omtalt som hedninger, som lot seg døpe til den kristne tro, samt en mulig forklaring på dette fenomenet. «I gresk og romersk religion kunne man la seg innvie til ulike guder og gudinner, men det kostet penger. De som valgte kristendommen fikk innvielse – en dåp – helt gratis!» (Hove, et.al. 2020, s. 180).

Videre fortelles det om at da Paulus returnerte til Jerusalem ble det konflikt på grunn av at han hadde døpt menn uten å la dem omskjære først. Det fortelles at Peter fremlegger at når kristendommen skulle spres til andre kulturer måtte Moseloven tolkes på en ny måte. Det er henvist til Apg (Apg. 10,28 og 34-35) at han blir fortalt dette av Gud (Hove et.al., 2020, s. 180).

Store spørsmål 8-10 fokuserer i stor grad på motivasjonen til de som kom til tro på grunn av Paulus misjonsvirksomhet. Hovedårsaken læreverket her legger til grunn er som vi kan lese ut av sitatet ovenfor økonomisk. Omtalen av den interne striden i, og rundt omskjæring og spiseregler bunner ut i at jødedommens regler av for kompliserte og at de var vanskelig for utenforstående å følge dem. «*I jødedommen finnes det kompliserte spiseregler som det ikke var lett for andre kulturer å følge*». (Hove et.al. 2020, s. 180). Dette sammen med Peters åpenbaring i Apg. (Apg. 10,28 og 34-35), som er gjengitt i teksten fremstilles som hovedargumenter for dette veiskillet.

Deretter er det to misjonsreiser som omtales. Først er det Paulus reise til Athen og talen på Areopagoshøyden. Først siteres talen fra Apg. (Apg. 17), før tradisjonell gresk religiøsitetets møte med oppstandelsen belyses. Det omtales som en ny tanke for grekerne og som en mulig årsak til at mange flere grekere enn jøder gikk over til kristendommen (Hove, et.al. 2020, s. 181). Her legger læreverket frem en ny motivasjon utenom økonomi som årsak til at de kom til tro, idéen om oppstandelsen. Måten læreverket framstiller dette på gir inntrykk av at dette var en forutsetning og motivasjon kun grekere hadde, noe som kan lese ut av sitatet:

Men at alle mennesker skulle kunne gjenoppstå til evig liv både med kropp og sjel, var en ny og fantastisk tanke. Kanskje var det noe av grunnen til at flere grekere enn jøder gikk over til kristendommen (Hove et.al. 2020, s. 180).

Til slutt er det Paulus tredje misjonsreise til Efesos som får plass. Her fortelles det om Artemistemplet, Efesernes inntekt av sølvrepresentasjoner av dette og det påfølgende opprøret. Avsnittet avsluttes med Paulus som vender blikket tilbake til Jerusalem hvor han blir fengslet. Med sitt romerske statsborgerskap får han anke til keiseren og setter kursen mot Roma, hvor han ifølge apostlenes gjerninger dør (Hove, et.al. 2020, s. 181).

Paulus misjonsreise og talen på Areopagushøyden er også omtalt på Cappelen Damms digitale plattform *Skolen*, under læringsstien *Misjon: Paulus i Athen* som er beregnet elever på 9. trinn. Læringsstien fremstiller Paulus som et forbilde for andre misjonærer med

utgangspunkt i Paulus tale i Athen fra Apg. «*For mange misjonærer er Paulus et forbilde, og denne historien illustrerer hvorfor*» (Misjon: Paulus i Athen, avsnitt 1). Videre bruker teksten direkte sitater fra Apg. og analyserer dem inn mot hvordan Paulus forberedte seg og tilpasset budskapet ut fra tilhørernes ståsted.

Før han skulle tale til folket, tok an seg tid til å se seg omkring. Da fant han et alter hvor det stod «For en ukjent Gud», og dette brukte han som inngang til å snakke om en for dem ukjent gud, nemlig hans Gud (Misjon: Paulus i Athen, avsnitt 4).

Hovedfokuset til denne læringsstien er Paulus retorikk og hvordan han tilpasset seg, og brukte kjente elementer for å overbevise tilhørere. Dette sees tydelig videre i teksten hvor det beskrives hvordan en moderne misjonær inspirert av Paulus bør gå frem

«Så må de også lete etter et alter til en «ukjent gud», eller noe annet i kulturen som de kan tuft budskapet sitt på, slik at de som hører om Jesus for første gang, får en mulighet til å forstå budskapet» (Misjon: Paulus i Athen, avsnitt 8).

Læringsstien akkompagneres av en oppgave som understreker poenget. Premisset for oppgaven er at Paulus har kommet til en liten landsby og elevene skal ut fra informasjonen de har tilgjengelig om landsbyen skrive en tale inspirert av Paulus for å overbevise lokalbefolkningen til å tro på Jesus (Skolen: Hjelp Paulus).

Av læreverkene tiltenkt barneskolen som omtaler misjonsreisene er det *Vivo 5-7*, og *KRLE-boken 5-7* som beskriver de. Det er relativt kortfattede og enkle beskrivelser. *Vivo 5-7* har kun noen få setninger og de beskriver misjonsreisene i direkte sammenheng med Damaskushendelsen. Her vektlegges at Paulus reiste rundt og fortalte om Jesus og kristen tro. *KRLE-boken 5-7* går i litt mer detalj. Paulus omtales her som en av de første kristne misjonærer, og at han reiste på tre lengre misjonsreiser. Teksten tar seg også tid til å forklare hva en misjonær er «*En misjonær er en som reiser rundt for å fortelle om Jesus*» (Børresen, et.al. 2017, s. 116). Videre fortelles det om hvor utfordrende misjonsarbeidet var, at Paulus gikk til fots, reiste med skip og forliste tre ganger, og ble forfulgt for troen sin. Om selve misjonsarbeidet fortelles det kort at han startet menigheter der han reiste, og noen steder ble han over lengre perioder for å hjelpe menighetene (Børresen, et.al. 2017, s. 117).

4.1.3 Paulus brevlitteratur

Brevene til Paulus blir omtalt i fire av læreverkene, henholdsvis *Store spørsmål 8-10*, *Horisonter 9*, *Vivo 5-7*, og *KRLE-boken 5-7*. Det er ingen av de digitale plattformene som tar opp dette temaet. Bøkene som er tiltenkt ungdomsskole og barneskole tar opp temaet ulikt, har ulikt omfang og har ulike fokusområder. Ungdomsskolebøkene går i mer detalj og vier emnet mer plass enn hva barneskolebøkene gjør. De to læreverkene tiltenkt ungdomsskolen bruker begge omtrent en side til Paulus brevlitteratur. Barneskolebøkene er noe ulike hverandre. Både *Vivo 5-7* og *KRLE-boken 5-7* bruker i underkant av et avsnitt hver til å fortelle om Paulus brev, men *Vivo 5-7* bruker mer plass på å snakke om innholdet i brevene. Det er interessant at læreverkene tiltenkt sine respektive alderstrinn tar opp temaet nokså likt og omtrent samme omfang.

Store spørsmål 8-10 begynner avsnittet om Paulus brev med en kort introduksjon hvor det fokuseres på Romerriket, og dets kultur og sosiale og militære kontroll som muliggjør brevkulturen i antikken og som årsak til Paulus valg av sjanger. Deretter beskrives paulusbrevene i et kort avsnitt. Læreverket forteller at det er 13 Paulusbrev i NT, at de har fått navn etter byen, området eller personen det ble skrevet til og en kort forklaring av oppbygning og form. «De er bygd opp på samme måte: Først en personlig hilsen, så en takk til menigheten, og så en hoveddel med undervisning om kristen tro og livsførsel. Brevene avsluttes med en velsignelse» (Hove et.al 2020, s. 182). Deretter gir læreboken plass til en omtale og analyse av 1. Kor. Her vektlegges virkningshistorien. Denne delen vil analysen ta for seg på et senere tidspunkt. 1. Kor er det eneste Paulusbrevet som blir omtalt direkte. Det nevnes at det til sammen er 13 brev tilskrevet han i NT, men de er ikke navngitt eller omtalt. Etter drøftingen av 1. Kor gir læreboken plass til kjærlighetens høysang, som gjengis i sin helhet. Kjærlighetens høysang omtales som den mest kjente del av 1.Kor, og at den brukes mye både i og utenfor kirken. Foruten denne korte forklaringen drøftes hverken innholdet, betydning, bruk, tolkning eller kjærlighetsbegrepet ytterligere. Kjærlighetens høysang blir slik sett stående alene, uten på noen som helst måte å drøfte eller belyse innholdet, noe som er svært interessant med tanke på målgruppens lesekompetanse.

I læreboken *Horisonter 9*, som også er tiltenkt elever på ungdomsskolen, presenterer Paulus brevlitteratur på mange måter nokså likt som *Store spørsmål 8-10* gjør. Innledningsvis er de nokså like. Først drøftes Romerrikets rolle i brevkulturen i antikken, før det fortelles om hvor

mange Paulusbrev man finner i NT. Deretter tar *Horisonter 9* en annen vei. Læreverket vier et halvt avsnitt til å problematisere autensiteten til Paulus brev. Det påpekes at en del av brev trolig har gått tapt og at forskere er uenige i om Paulus er den egentlige forfatteren til alle de 13 brevene i NT (Holth & Nedrelid, 2021). Læreboken presenterer idéen om at Pauluselever kan ha stått bak noen av brevene som mulig årsak til ulikhetene «Mange mener at noen av dem er utformet senere av Paulus-elever. Slik var ikke uvanlig, og det ble ikke sett på som «juks» den gangen» (Holth & Nedrelid, 2021). Dette er den eneste forklaringen læreboken gir på ulikhetene i Paulusbrevene, og fagdebatten rundt autensiteten til Paulusbrevene. Videre presenterer læreverket Rom, 1. & 2. Kor og Gal som de viktigste og ubestridte Paulusbrevene. Etter dette tar *Horisonter 9* samme vei som *Store spørsmål 8-10* og bruker temaet Paulus brev som springbrett inn i en analyse av brevenes virkningshistorie rundt likestilling.

Etter drøftingen av virkningshistorien kommer *Horisonter 9* tilbake til et annet av Paulus brev, nemlig Filipperbrevet. Temaet Filipperbrevet får stor plass, i overkant av en side. Om selve brevet beskriver læreboken det slik: «Brevet til de kristne i byen Filippi har en varm og kjærlig tone. Paulus satt i fengsel, og nå ville han gjerne takke for en gave han hadde fått» (Holth & Nedrelid, 2021). Læreboken henviser til at det var en mann ved navn Epafroditus som hadde blitt syk. Når han ble frisk, skulle han få med brevet tilbake til menigheten i Filippi. Videre siterer læreboken direkte fra Fil. 2,26-27. Her er ingen omskriving, men gjengitt i sin helhet fra brevet. Om selve brevet forteller *Horisonter 9* at det viser det gode forholdet mellom Paulus og menigheten, og at det omtales som vennskapsbrevet. Betydningen av innholdet beskriver læreboken slik: «Selv om Paulus og de kristne i Filippi har det vanskelig, skal de glede seg over troen sin, støtte hverandre og stå sammen, og ikke være bekymret» (Holth & Nedrelid, 2021). Deretter velger læreboken ut fem deler av brevet den ser nærmere på. De fem delene deler samme oppbygning. De begynner med en tallhenvisning til en del av Filipperbrevet og en kort overskrift som er en forenklet oppsummering av det læreboken ser på som hovedinnholdet i den delen. Deretter forklarer læreboken hva som er budskapet i bibelverset og direkte sitater fra brevet brukes til å understreke poenget. Sitatene er hentet oi sin helhet fra brevet, men det er ikke henvist med tall hvor det er hentet fra. Slik ser det første avsnittet ut:

1.12-16 Alt som har hendt, tjener evangeliet

Fangen Paulus har ikke mistet motet: «Det er blitt kjent i hele borgen og for alle de andre at det er for Kristi skyld jeg bærer lenker». Han er ikke redd for å dø, for da vil han få «Være sammen med Kristus (Holth & Nedrelid, 2021).

De fire påfølgende avsnittene følger samme format, 2,1-5 *La samme sinnelag være i dere* omhandler at de kristne skal ha Jesus som forbilde. 2,6-11 *Han var i Guds skikkelse* omtales som en tidlig trosbekjennelse, skrevet som et dikt til Jesus hvor det antas at Paulus siterer dette fordi det var mye brukt av den tidlige jesusbevegelsen. 3,4-11 *Det er rettferdigheter fra Gud, bygd på tro* omtaler det at Paulus var stolt av sin jødiske bakgrunn, men at etter Kristus var ikke loven lenger viktig. Det er kun gjennom å følge Kristus at man får *rettferdighet fra Gud*. Den siste delen av Filipperbrevet læreboken tar for seg innledes med overskriften 4,4-9 *Gled dere alltid i Herren*, og at dette er en oppfordring til å ikke bekymre seg og å gjøre gode gjerninger i hverdagen (Holth & Nedrelid, 2021).

Begge barneskolebøkene omtale om Paulus brev er svært korte. *KRLE-boken 5-7* fokuserer på at brevene er skrevet til enkeltpersoner eller menigheter, og om innholdet fortelles det at de forklarer hvem Jesus var, betydningen av hans død og oppstandelse, og at de var ment som trøst og gode råd. Det nevnes derimot ingen eksempler på hvordan dette forekommer i brevene. Det er kun listet opp hva innholdet er, ikke eksempler eller forklaringer rundt innholdet (Børresen, et.al , 2017, s. 117). Samme sees i en tekstboks ved siden av brødteksten, hvor det står: «Brevene til Paulus i Det nye testamentet er viktige for de kristne. De forklarer hva den kristne troen handler om» (Børresen, et.al , 2017, s. 117). Her igjen fortelles det at brevene er viktige, men ikke hvorfor. I et tidligere kapittel i boken med navn *Hva tror kristne på?* (Børresen, et.al, 2017, s. 84-90) gjøres det rede for en del sentrale idéer i kristendommen, men er hverken her eller der satt i sammenheng med Paulus brev.

I læreboken *Vivo 5-7* finner vi den desidert korteste forklaringen rundt Paulus brevlitteratur av de fire bøkene. Brevene forklares som et supplement til han misjonsreiser og vies kun et par setninger. Om innholdet forteller læreboken at formålet først og fremst var trøst, støtte og gode råd, og at det er tre emner som går igjen i bøkene: betydningen av Jesu død og oppstandelse, hvordan bli kristen, og kjærlighet. I likhet med *KRLE-boken 5-7* er det en del påstander som blir stående alene uten noen form for forklaring. Hva slags støtte, gode råd og trøst blir ikke drøftet videre. Der *Vivo 5-7* bryter med dette er i forklaringen av begrepet kjærlighet. I likhet med *Store spørsmål 8-10* nevnes også kjærlighetens høysang her. Den er ikke gjengitt i sin helhet, men gjennom tre sitater. «Hvis jeg ikke har kjærlighet, da er jeg ingenting» (Hove, et.al. 2020, s. 121). Som er en omskrivning og forenkling av Apg 13,3. Videre kommer sitatene «Kjærligheten utholder alt, tror alt, håper alt», og «Så blir de stående,

disse tre: tro, håp og kjærlighet. Men størst av alt er kjærligheten» (Hove, et.al. 2020, s. 121). som er en sammentrekning av Apg 13-7 og 13-13. *Vivo 5-7* i motsetning til *Store spørsmål 8-10* gir en kort forklaring av kjærlighetsbegrepet. «Men Paulus mente ikke at alle måtte være forelsket eller ha en kjæreste. Han skriver om en kjærlighet som ikke er egoistisk, men har godhet for andre» (Hove, et.al. 2020, s. 121). Foruten denne korte forklaringen beskriver boken denne delen av 1. Kor som oftest brukt under bryllup. Ved siden av brødteksten er en liten tekstboks hvor det er et bilde av et smykke med anker, kors og hjerte, med forklaringen at dette symboliserer tro håp og kjærlighet. Utenom den visuelle representasjonen i form av bilde er det ingen videre forklaring på bruken av symbolene.

4.1.4 Paulus teologi

Det er ingen av lærebøkene som omtaler Paulus teologi eller Paulinsk teologi direkte. Likevel er det spor av paulinsk teologi å finne i flere av læreverkene, hvor det kommer til uttrykk på ulike måter. I *Store spørsmål 8-10* finner vi paulinsk teologi under overskriften *Kristne begreper*, i *Horisonter 9*, finner vi det mot slutten av kapittelet om Paulus, under overskriften *Paulus og den nye rettferdigheten*. I barneskolebøkene *Vivo 5-7* og *KRLE 5-7* kommer paulinsk teologi frem i forbindelse med brevlitteraturen. Det er ikke noen omtaler av paulinsk teologi å finne i de digitale læringsplattformene.

I *Store spørsmål 8-10* finner vi som nevnt spor av paulinsk teologi gjennom en begrepsforklaring, som også avslutter kapittelet om apostelen. Dette vies nokså mye plass, til sammen en side, samt et kolonneskjema med begreper og forklaringer. Det presiseres at mange ord og uttrykk kan oppfattes forskjellig og mistolkes på tvers av religioner og livssyn. Det er fire begreper Paulus bruker som forklares ytterligere; synd, frelse, tro og nåde. Teksten forklarer begrepene i sammenheng med hverandre. Synd er alt som skiller mennesket fra Gud, og alle mennesker er syndere. Mennesket kan ikke la være å synde og trenger frelse for å gjenopprette forholdet til Gud. Jesus er bindeleddet og ved å tro på Jesus som Guds sønn kan man bli frelst. Troen er en gave fra Gud som omtales som nåde, noe ufortjent og gratis (Hove et.al, s.186). Dette forklares først i løpende tekst, før et kolonneskjema med begrepene, forklaringer og konsekvensen avslutter avsnittet.

I *Horisonter 9* er det tanken om rettferdiggjørelse ved tro som er den delen av paulinsk teologi som utforskes. I likhet med *Store spørsmål 8-10* er dette den avsluttende delen av kapittelet om Paulus, og omfanget er i underkant av en side. Inngangen til dette teologiske prinsippet er i læreboken gjort slik: «Etter at han (Paulus) ble kristen, er det bare «rettferdighet ved tro» som betyr noe. Denne tanken er svært sentral hos Paulus, og han forklarer den nærmere i Romerbrevet og Galaterbrevet» (Holth & Nedrelid, 2021). Denne påstanden forklares videre med at det er Gud som er menneskets dommer, og viktigheten av å ikke bli kjent skyldig, slik er man rettferdig ovenfor Gud. Før Damaskushendelsen var Paulus perspektiv at for å oppnå dette måtte man følge loven, budene i Tora (Holth & Nedrelid, 2021). Etter Damaskushendelsen mente Paulus at Gud gir rettferdighet i gave til alle mennesker, uavhengig av bakgrunn og om man fortjener eller ikke, gjennom Jesu død og oppstandelse. Alle stiller likt ovenfor Gud (Holth & Nedrelid, 2021). Videre beskriver læreboken denne tanken som omstridt i samtiden og avgjørende for å skille kristendommen fra jødedommen. «Gjennom den ble troen på Jesus løsrevet fra de religiøse lovene til jødene, og kristendommen kunne stå frem som en religion for alle slags mennesker» (Holth & Nedrelid, 2021). Fokuset her blir på motsetningene mellom jødedommen og den tidlige jesusbevegelsen.

Avslutningsvis forteller læreboken at denne idéen gjør Paulus til en nøkkelperson, og den teologiske tanken om rettferdiggjørelse ved tro som avgjørende for hvordan kristendommen kunne bli en verdensreligion.

Læreboken *Vivo 5-7* for barneskolen har også med elementer av paulinsk teologi. Her er det som nevnt skrevet i sammenheng med beskrivelsen av brevlitteraturen. Det er nokså kortfattet, kun et avsnitt, med overskriften *Alle kan bli frelst*. Avsnittet begynner med å fortelle at Paulus skriver i sine brev at alle mennesker er syndere, og derfor egentlig ikke kan være sammen med Gud. Det er først med Jesu død og oppstandelse at mennesket igjen får det. «Men da Jesus ble drept, han som ikke hadde gjort noe galt, tok han straffen for menneskene. Derfor kan menneskene igjen være sammen med Gud» (Glende, et.al 2010, s. 121). Videre fortelles det at for Paulus var det viktig at dette gjelder alle mennesker, selv han som tidligere forfulgte kristne. Her bruker læreboken begrepet *frelse*. Ved siden av brødteksten er begrepet forklart som at det betyr å befri eller bli reddet, og deretter forteller læreboken at før trodde Paulus at det var gjennom lovobservans at man fikk frelse. Etter at Jesus viste seg for han ble han overbevist om at tro alene var tilstrekkelig (Glende, et.al 2010, s. 121). Som med

Horisonter 9 ser vi luthersk-protestantiske elementer i beskrivelsen av lovobservans som motsetning til tro. Læreboken legger frem en forenklet versjon av rettferdiggjørelse ved tro, uten å bruke begrepet i seg selv.

I *KRLE 5-7* er det kun et par setninger som omhandler paulinsk teologi. Også her er det rettferdiggjørelse som blir omtalt. Læreboken beskriver det slik: «Paulus mente at alle kunne bli kristne. Den som ville bli kristen, måtte bare tro at Jesus var Guds Sønn og la seg døpe» (Børresen et.al, 2017, s. 117). Selv om dette er svært kort og tynt beskrevet kommer likevel ideen om rettferdiggjørelse ved tro frem, men det foreligger ingen ytterligere forklaringer rundt hva dette innebærer, hverken her eller tidligere i kristendomskapittelet.

4.2 Paulus virkningshistorie

Hovedvekten i lærebøkene jeg analyserer i denne oppgaven dreier seg rundt den historiske Paulus, hans brevlitteratur og til en viss grad teologi. Likevel er det flere læreverk som tar for seg virkningshistorien til deler av Paulus liv og virke i større eller mindre grad. Det er kun læreverkene tiltenkt ungdomsskolen som omtaler dette, i større eller mindre grad.

Barneskolebøkene våger seg tilsynelatende ikke inn på temaet. Av læreverkene som kommer inn på temaet fokuserer de i hovedsak på likestilling og på hvordan Paulus brev har blitt anvendt i forhold til dette. Representert her er både *Store spørsmål 8-10*, *Horisonter 9* samt en læringssti på Cappelen Damms Skolen. *Horisonter 9* har i tillegg en side hvor Paulus innflytelse drøftes historisk, fra den tidlige jesusbevegelsen til i dag.

4.1.1 Paulus og likestilling.

I læreboken *Store spørsmål 8-10* kommer temaet likestilling og kvinneundertrykkelse under omtalen av Paulus brev. Som nevnt tidligere er det i dette læreverket kun 1. Kor av hans brev som omtales, og innholdet settes opp mot en moderne forståelse av likestilling. Læreboken vier omtrent en side til dette temaet. Først omtales det at de fleste kirker i verden ikke tillater kvinnelige ledere og prester, med sitatene fra 1. Kor. «*Kvinnen skal tie i forsamlinger*» og «*Mannen er kvinnens hode*» som grunnlag. Kirkens historiske negative syn på homofili omtales også, som et resultat av innholdet i 1. Kor. Videre er det å leve ugift, ekteskap og skilsmisse som tas opp. Paulus selv mente det var best å leve ugift, men at det var nødvendig å gifte seg for de fleste. Deretter at Paulus skriver at skilte kvinner ikke kan gifte seg igjen, og at det er opphavet til at noen prester i DNK ikke vil vie skilte (Hove et.al, 2020, s. 183).

Fremstillingen her er nokså ensidig. Det er som nevnt kun materiale fra 1. Kor. Som fremlegges, og det plukkes ut sitater for å få frem poengene læreboken ønsker å få frem. Det er slik sett fire argumenter eller idéer læreboken fokuserer på, nemlig at mannlige ledere er hovedvekten i kirken, kirkens historiske syn på homofili, kvinners underdanighet ovenfor mannen og skilsmisse. Måten dette legges frem av læreboken gir inntrykk av at dette er hovedinnholdet i 1. Kor og at Paulus var opptatt av denne tematikken. Ved å ikke omtale andre deler av 1. Kor. Eller innholdet i andre brev, får man et inntrykk av at det kun er her likestilling tas opp i hans brevlitteratur, og at dette er det eneste synspunktet man kan lese ut av Paulus brev.

Horisonter 9 bruker også mye plass på tematikken Paulus og likestilling. Det vies to sider av kapitlet om han til nettopp dette og i motsetning til *Store spørsmål 8-10* presenterer denne læreboken flere og mer nyanserte synspunkter. Innledningsvis starter *Horisonter 9* med å presentere hvordan deler av Paulus brevlitteratur har blitt brukt av kirkens menn for å undertrykke kvinner og opprettholde et tradisjonelt kjønnsrollemønster. Det påpekes at Paulus har blitt brukt til å gi mennene definisjonsmakten i store deler av kristendommens historie. Videre at dette i mange kristne miljøer har endret seg over tid, men om man ser på kristendommen i hele verden er den fremdeles mannsdominert, med den katolske og ortodokse kirke som eksempler. Deretter problematiserer læreboken tematikken gjennom å se på hva Paulus skriver i Gal. og 1. Kor, og setter dette opp mot hverandre. Fra Gal. er det (Gal. 3, 28) «Her er hverken jøde eller greker, her er ikke slave eller fri, her er ikke mann eller kvinne. Dere er alle én i Kristus Jesus», som brukes som hovedargument for likestillingens side. Dette sitatet presenteres som nyskapende og radikalt av læreboken. «Paulus ønsket seg altså et nytt og annerledes felleskap, der skillene var fjernet slik at alle kunne danne en enhet overfor Gud» (Holth & Nedrelid, 2021). Som motstykke til dette fortsetter læreboken med å se på et utdrag fra 1. Kor.

Som i alle de hellige menigheter skal kvinene tie når menigheten samles. Det er ikke tillatt for dem å tale, de skal underordne seg, slik også loven sier. Hvis det er noe de vil lære, så la dem spørre sine menn hjemme; for det er en skam for en kvinne å tale i menigheten (. Kor. 14,33-35). i (Holth & Nedrelid, 2021)

Begge sitatene er gjengitt i sin helhet og ikke skrevet om eller forenklet. Sitatene fra Gal. og 1. Kor. blir så satt opp mot hverandre med spørsmålet: Hvordan kan dette henge sammen? For å svare på dette gir læreboken et historisk innblikk og presenterer tre argumenter når den

belyser temaet. Det fortelles at Paulus, i likhet med Jesus, hadde flere nære medarbeidere og venner som var kvinner. Lydia fra Filippi og Priskilla i Korint nevnes som eksempler. Det presiseres også at kvinner i den tidlige kirken deltok aktivt og hadde viktige roller. Videre drøftes situasjonen i Korint. Forholdene der beskrives som at de tok budskapet om frihet og likeverd for langt, blant annet ved at kvinnene sluttet å dekke til hodet og at de forkynte. Læreboken sier om dette «Da syntes Paulus at det gikk for langt, og han grep inn for å gjenopprette ro og orden i menigheten» (Holth & Nedreliid, 2021). Læreboken stiller videre spørsmål om hvordan brevene skal brukes i vår tid, før det presenteres tre argumenter for en mer moderne tolkning av likestilling i Paulus brev.

Først at Paulus av opptatt av og bekymret for hvordan menighetenes oppførsel ble oppfattet av omverdenen. Læreboken sier videre at i vårt samfunn i dag ville motsatt vært tilfelle, at folk ville protestert om kvinner og menn ikke var likestilt. *Horisonter 9* setter her Paulus inn i en historisk og kulturell kontekst ulik den vi befinner oss i dag, og forsøker å få frem at dette er noe som må tas høyde for i en lesning av hans brev.

Det andre argumentet er at Paulus og den tidlige jesusbewegelsen så verdens undergang som nært forestående, og at man skulle leve i verden slik den var i den siste tiden som var igjen. Guds rike lover frihet for alle og det er ikke nødvendig å ta denne friheten på forskudd.

Det tredje og siste argumentet er at Paulus var en mann av sin tid, en tid hvor mannens herredømme over kvinnen var normen både i jødisk, romersk og gresk tradisjon. Læreboken formulerer det slik: «Derfor ville det vært ganske merkelig om vi ikke hadde funnet slike holdninger i brevene fra Paulus» (Holth & Nedreliid, 2021). Avslutningsvis sier *Horisonter 9* at dette er en tradisjon det ikke lenger er noen gode grunner til å holde på, og at både menn og kvinner aktivt kan arbeide for likestilling innenfor kristendommen.

Det tredje læreverket som omtaler Paulus og likestilling er Cappelen Damms Skolen, hvor det er en læringssti ved navn *Kvinner tar ordet*. Kapittelet introduseres med en hyperlink til 1. Kor. og en oppfordring til å lese vers 14. 33-35. Selve teksten bygger på at elevene har kjennskap til denne delen av 1. Kor. Innledningsvis sier teksten at 1. Kor. lett kan gi inntrykk av kvinner ikke skal tale i offentligheten og at det har blitt brukt som argument mot kvinnelige prester. Om selve sitatet vier teksten et avsnitt. Hovedfokuset ligger på narrative om kvinnene i Korint som pratet under gudstjenesten og forstyrret. Det beskrives som at det

historisk sett var vanlig at mennene satt foran og kvinnene bakerst eller på et galleri. Det kunne være vanskelig å høre hva som ble sagt, og det resulterte i prating, og det er derfor Paulus skriver som han gjør i 1. Kor. Videre fortelles det at Paulus brev er nesten to tusen år gamle, og var skrevet i en kultur hvor menn hadde høyere status enn kvinner, og at mange kristne i dag ikke vil bruke denne teksten som argument mot likestilling. Denne delen av 1. Kor. bør heller forstås som en oppfordring til å være stille og følge med under gudstjenesten (Skolen: Kvinner tar ordet). Argumentene videre i læringsstien bygger på evangeliene og perspektiver fra hinduismen og islam, og er ikke direkte knyttet til Paulus.

4.1.2 Paulus gjennom historien

Blant læreverkene er det likestilling i Paulus brev som desidert får mest plass, hva gjelder virkningshistorien av hans virke. Det er kun *Horisonter 9* som har en side om Paulus virkningshistorie generelt, som ikke utelukkende fokuserer på likestilling. Det gjør som vist læreboken også, men kapittelet om Paulus innledes med overskriften «*Hvorfor er Paulus interessant?*», hvor historisk bruk av Paulus og hans brev presenteres.

Først er det Paulus store innflytelse som nevnes. At utenom Jesus er Paulus den som har hatt størst innvirkning på kristendommens utvikling. At hans tanker om kristen tro og livsførsel har vært viktig gjennom hele kristendommens historie. Deretter at Paulus er det mennesket som man gjennom NT får størst kjennskap til. Gjennom Apostlenes gjerninger og brevene hans får man et innblikk i hans personlighet, tanker og følelser som gjør han unik i denne sammenhengen. Så tar læreboken et spennende grep, hvor virkningshistorien til Paulus problematiseres. I boken fremkommer det slik: «Likevel er det ikke så enkelt å få øye på mennesket Paulus bak alt det som historien har gjort ham til» (Holth & Nedrelid, 2021). Her gir læreboken en interessant og godt formulert innledning til å snakke om og vise hvordan Paulus og hans brev har blitt brukt og misbrukt for å fremme synspunkter etter hans død og utenfor hans kontroll.

Om dette sier teksten at etter en tid ble Paulus brev oppfattet som absolutte sannheter som man måtte bøye seg for. Dette har ført til at han blant annet har fått et dårlig rykte på grunn av det han sier om likestilling. «Paulus var preget av sin egen tid, som er helt annerledes enn vår tid» (Holth & Nedrelid, 2021). Deretter fokuserer teksten på hva formålet med hans brev er, og hva det ikke er. Det innledes slik: «Dessuten var ikke Paulus en professor som skrev

lærebøker om hvordan kirken og samfunnet burde ordnes i fremtiden» (Holth & Nedrelid, 2021). Om innholdet sier teksten at det handlet om i hovedsak to ting. Å forkynne den nye troen på Jesus, som var en stor omveltning i hans liv, og å belyse og rådføre rundt små og store problemer i menighetene han grunnla. For Paulus og de tidlige menighetene hadde liten tid, da de så for seg verdens undergang som nært forestående.

5. Drøfting

Nå mot slutten av avhandlingen vil jeg legge frem de viktigste funnene fra analysen. Jeg skal drøfte dem opp mot teorigrunnlaget for å kunne belyse og svare på problemstillingen «Hvordan presenteres Paulus, hans person, misjon og teologi i KRLE-fagets lærebøker og digitale ressurser i grunnskolen i dag». Selve drøftingen vil bli todelt. Først er det representasjoner av Paulus misjon, brevlitteratur og teologi som drøftes. Deretter vil representasjoner gjennom virkningshistoriske aspekter som fremkom i analysen løftet frem.

5.1 Representasjoner av Paulus.

I denne delen av drøftingen er det funnene fra analysen som tar utgangspunkt i Paulus selv som blir fremlagt. Hovedemnene her er Damaskushendelsen, Paulus misjonsgjerning, hans brevlitteratur og teologi.

5.1.1 Damaskushendelsen

Damaskushendelsen er omtalt i alle fire lærebøkene. «Horisonter 9» og «Store spørsmål 8-10» bruker mye plass på å forklare Paulus samtid og livet før kallet. Begge bøkene bruker en blanding av direkte sitater fra Apg. og omskrivninger for å gjenfortelle hendelsen. Her sees spor av en politisk-pedagogisk historiebruk ved forenklingene og omskrivingene som er brukt. (Karlsson, 2004, s. 19). Omskrivingene er forenklede og deskriptive fremstillinger som gjør det lettere for leserne å se det i lys av en moderne forståelse og sammenlikne med nåtiden. Dette sees tydelig hvor begreper som «herrens disipler» byttes ut med «de kristne» og presiseringen av at Damaskus ligger i dagens Syria, som ikke finnes i originalfortellingen. Barneskolebøkene følger omtrent samme mønster. De forteller kort om Paulus liv før hendelsen, før en forenklet og forkortet fremstilling av hendelsen i Apg. Begge bøkene bruker visuelle virkemidler for å forsterke teksten. I «KRLE-boken 5-7» brukes bildet til Gustav

Doré. «Vivo 5-7» er derimot mest interessant. Her brukes japanskinspirert manga til å gjenfortelle Damaskushendelsen. I begge bøkene ser vi spor av kommersiell historiebruk (Karlsson, 2004, s. 68). De visuelle virkemidlene skildrer hendelsen med fokus på følelser og at de er visuelt interessante. Fremstillingene blir preget av mediet det presenteres i, som igjen preger historiesynet og oppfatningen til leseren av Damaskushendelsen.

Felles for alle de fire fremstillingene er at de i liten grad og ikke tilstrekkelig forklarer eller gjør rede for implikasjonene og påvirkningen Damaskushendelsen hadde på Paulus. De blir stående alene, uten en ytterligere forklaring av Paulus tro på Jesus, misjonsoppdraget eller hans plass blant apostlene, før temaet endres. Bøkene forteller at Paulus kom til tro på Jesus, at han endret syn på frelse og at han ble misjonær, men det stopper også der (Hvalvik & Stordalen, 1999, s. 259). Hele den teologiske dimensjonen til Damaskushendelsen blir utelatt, og det byttes raskt tema til misjonsreisene.

5.1.2 Paulus misjonsgjerning

Måten Paulus misjonsvirksomhet presenteres i de ulike læreverkene varierer i stor grad, både innholdsmessig, form og omfang. «Store spørsmål 8-10» er læreboken som vier temaet desidert mest plass. Det legges vekt på å skape et bilde av Paulus teologiske og sosiale bakgrunn som er med på å belyse hvilke forutsetninger han hadde for sin misjonsgjerning. Stoffet som legges frem er i det store og hele i tråd med Sandnes & Sødals (2004) fremstilling. Både «Store spørsmål» og Cappelen Damms læringssti «Skolen; Paulus i Athen» bruker mye plass til å fortelle om motivasjonen til tilhørerne og de som kom til tro. Paulus beskrives som en opportunist som tilpasset budskapet til tilhørerne. Dette sees tydelig hos læreverkene ved omtalen av Paulus tale på Areopagoshøyden, som får mye plass hos begge. Her ligger fokuset på hvordan han gikk frem for å overbevise tilhørerne. Det lærebøkene her presenterer er slik sett i tråd med Sandnes & Sødal, (2004, s. 257-258), men det religiøse aspektet vektlegges i liten grad. Det er Paulus retoriske grep som fremlegges og på et tidspunkt antyder «Store spørsmål 8-10» at det i hovedsak var økonomiske årsaker som var motivasjonen til grekerne når de kom til tro på Jesus. Fremstillingen i de to læreverkene legger til grunn en forståelse av Paulus misjonsvirksomhet som legger seg tett opp til «det nye perspektivet» omtalt i Sandnes (2021, s. 47). Paulus fremstilles som pragmatisk og tidvis opportunistisk, og det religiøse budskapet i Paulus misjon forsvinner i stor grad og reduserer til hvordan han overbeviser.

De to barneskolebøkene omtaler også Paulus misjonsvirksomhet, men legger seg på en mer deskriptiv linje. De forteller kun at Paulus misjonerte, men her fremkommer ingen beskrivelser av motivasjon eller teologiske og religiøse aspekter.

5.1.3. Paulus brevlitteratur

Som fremkom i analysen er det kun lærebøkene som omtaler Paulus brevlitteratur, og det er likhetstrekk i fremstillingene ut fra hvilket alderstrinn de er tiltenkt. Desidert kortest er barneskolebøkene *Vivo 5-7* og *KRLE-boka 5-7*. Bøkene legger frem at innholdet er trøst og støtte til menighetene han startet, og at de omtaler betydningen av Jesus offerdød og oppstandelse. Det som er interessant er at dette kun nevnes at eksisterer, men de foreligger ingen forklaring eller eksempler på hva slags trøst eller støtte det dreier seg om, og betydningen av Jesu død og oppstandelsen løftes heller ikke ytterligere. Slik sett blir begge barneskolebøkene nokså ufullstendige i sin fremstilling og blir redusert til det deskriptive. De forteller at brevene er viktige, men forklarer ikke hvorfor.

Begge bøkene tiltenkt ungdomsskolen vier temaet betydelig mer plass. De fokuserer på form og funksjon ved å omtale samtiden. Lærebøkene trekker frem Romerriket som viktig for brevskrivekulturen i antikken. Det er relativt kort beskrevet, men er i tråd med Hvalvik & Stordalen (1999). *Horisonter 9* er det eneste læreverket som problematiserer autensiteten til Paulus brev. Måten det gjøres på er det grunn til å stille spørsmål ved. Læreboken presenterer pseudepigrافي som eneste forklaring, noe som ikke støttes i teori. Som Hvalvik & Stordalen (1999, s. 278) påpeker ville dette vært mot sin hensikt og at det i (2, Tess 2,2) advares mot slike brev gjør dette til en av de mindre sannsynlige teoriene. Det nevnes ikke at Paulus benyttet seg av sekretær, eller tanken om en Paulus-skole eller at han faktisk kan ha skrevet dem selv som mulige årsaker (Sandnes, 1996, s. 31). Det belyses heller ikke hvilke brev som er omstridte, noe som i aller høyeste grad er viktig informasjon for leseren. Spørsmålet om autensitet *Horisonter 9* stiller blir i beste fall ufullstendig, heller mer problematisk og direkte uriktig.

Begge lærebøkene forteller at Paulus skrev flere brev. *Store spørsmål 8-10* forteller at det finnes 13 brev, men velger kun å nevne 1. Kor ved navn og å fokusere på dette. Dette gir en skjev representasjon av Paulus brevlitteratur. «Horisonter 9» er mer detaljert og forteller at Rom. 1 & 2 Kor. og Gal. er de viktigste brevene. Deretter tar boken en ukonvensjonell vei.

Læreboken går dypt inn i Filipperebrevet, og bruker dette brevet som inngang til å snakke om rettferdiggjørelse ved tro. Dette er et merkelig valg, da det er Gal. og Rom. hvor denne idéen har sitt utgangspunkt (Sandnes & Sødal, 2004, s. 265).

Foruten å fortelle om det historiske bakteppet og form på brevene legger ungdomsskolebøkene ikke vekt på antikke brev som kommunikasjonsform og implikasjonene ved å trekke ut mening av brevene. Det at vi i dag er langt unna i tid og rom, og påvirkningen dette har på en lesning av Paulus brev belyses eller diskuteres ikke ytterligere, noe som Green (2012, s. 2) påpeker er et viktig aspekt å ha med seg i en lesning. Fremstillingen av Paulus brevlitteratur ufullstendig og ensidig. Barneskolebøkene er som sagt utelukkende deskriptive og ungdomsskolebøkene legger frem en ensidig og tidvis teoretisk problematisk fremstilling.

5.1.4 Paulus som teolog

Paulus som teolog er ikke direkte nevnt i noen av læreverkene. Likevel er det mulig å spore opp deler av paulinsk teologi i læreverkene fremstilling. *Store spørsmål 8-10* har en nokså detaljert beskrivelse av begrepene synd, frelse, tro og nåde fra et paulinsk perspektiv, som i stor grad er i tråd med Sandnes (1996, s. 135-136). Her gir læreboken et innblikk i sentrale begreper som settes i sammenheng gjennom Paulus for å forklare betydningen av Jesu offerdød og oppstandelse. I *Horisonter 9* er det rettferdiggjørelse ved tro som får plass. Fremstillingen bærer tydelig preg av *det gamle perspektivet* (Sandnes, 2021, s. 19). Jødedommens lovobservans settes opp mot kristendommens frelsesbegrep. Måten læreboken fremstiller dette på gir inntrykk av at Paulus forkaster loven helt og holdent, noe som ikke støttes av teori, og som gir leserne en tydelig luthersk-protestantisk vinkling.

I barneskolebøkene er det også indirekte spor av rettferdiggjørelse ved tro. I *Vivo 5-7* sees også spor av *det gamle perspektivet* gjennom å fortelle at Paulus før Damaskushendelsen trodde lovobservans alene var nøkkelen til frelse, og etter hendelsen ble overbevist om at tro alene var tilstrekkelig (Sandnes, 2021, s. 19). Det samme sees i *KRLE-boken 5-7* men der er det en mer kortfattet omtale uten ytterligere forklaringer. Ingen av de to lærebøkene, bruker begrepet rettferdiggjørelse, men det er tydelig at det er dette de legger frem.

Samlet sett gir lærebøkene fremstilling av rettferdiggjørelse et tydelig oss og dem skille mellom jødedom og kristendom. Dette kan sees i lys av politisk-pedagogisk historiebruk (Karlsson, 2004, s. 66). Her er tydelig forenklete typologier som brukes for å gjøre

sammenlikning basert på likheter og forskjeller lettere for leseren. Forskjellene brukes som virkemiddel for å forstå nåtiden og for å sammenlikne, på bekostning av den fulle historiske og teologiske dimensjonen.

5.2 *Virkningshistorie*

I denne delen av drøftingen er det de virkningshistoriske aspektene som fremkom i analysen som skal drøftes.

5.2.1 *Begrepet kristen og kristendomsforståelse*

Alle de fire lærebøkene bruker på et tidspunkt og i større eller mindre grad begrepet kristen om Paulus, kristen om den tidlige jesusbevegelsen og kristendom om budskapet Paulus forkynte i sin misjonsgjerning. Måten begrepet brukes på, spesielt tydelig i *Horisonter 9* og *Store spørsmål 8-10* gir gjenklang av det gamle perspektivet omtalt i Sandnes (2021, s.21). I *Horisonter 9* møter vi begrepene i beskrivelsen av de tidlige menighetene før Damaskushendelsen og om Paulus etter. I *Store spørsmål 8-10* finner vi dem de samme stedene, men også i utstrakt grad i beskrivelsen av Paulus misjonsgjerning. I *Skolens læringssti Misjon: Paulus i Athen* møter vi begrepet kristendom om de som begynte å tro på Jesus som resultat av Paulus misjon. Som vi ser i Sandnes (2021) er i og for seg dette ikke en direkte feilaktig fremstilling i seg selv, men gir et ensartet og ufullstendig bilde. Det virker som de nevnte læreverkene bruker begrepene først og fremst for å skille mellom jøder, hedninger og de kristustroende menighetene. Som pedagogisk grep for å forenkle en forvirrende forståelse av den nye troen på Jesus er det forståelig, men det får også noen uheldige implikasjoner som brukes på en måte som skaper et veldig tydelig oss og dem skille mellom kristustroende og jødene. Dette kommer spesielt godt frem i *Horisonter 9* hvor den nye kristustroen settes opp mot jødisk lovobservans. *Vivo 5-7* er den eneste boken som på et tidspunkt ikke beskriver Paulus som kristen, men at han begynte å tro på Jesus. Her ser vi gjennom begrepsbruken en mer nyansert fremstilling, men det løftes ikke videre eller forklares ytterligere. I stedet fortsetter boken under overskriften «alle kan bli frelst» å beskrive at Paulus før trodde det var gjennom lovobservans man fikk frelse, og etter Damaskushendelsen ble han overbevist om at tro alene var tilstrekkelig.

Samlet sett gir alle læreverkene i en viss grad det gamle perspektivet og troen på Jesus mot jødedommens lovobservans som grunnlag for forståelsen av jesusbevegelsen og derav begrepsbruken. Ser man dette med historiebruksbriller (Karlsson 2004) er det slik jeg ser det to mulige tolkninger av dette. Først kan man se dette gjennom pedagogisk-politisk historiebruk (Karlsson, 2012, s. 66). Det tydelige skillet mellom jøder og kristustroende gir tydelige, men forenklete typologier det er lett å sammenlikne og analysere forskjeller og likheter ut fra. Jeg tenker også at det er mulig å se dette gjennom kommersiell historiebruk (Karlsson, 2004, s. 68). Kan mediers forenklete dualisme av de lovobservante fariseerne og troen på Jesus, som for eksempel gjennom filmer som *The Passion of the Christ*, være med på å farge forståelsen og fremstillingen av dette? Det er heller ingen av bøkene som setter opp eller problematiserer de historiske konnotasjonene til begrepene. Som Sandnes (2021, s. 206-207) påpeker har begrepene en annen betydning i dag enn hva det ville hatt på Paulus sin tid. Hvis vi i tillegg ser til Green (2010, s.7) er elevene som møter tekstene i en helt annen kulturell og historisk kontekst, og vil antagelig tillegge begrepene en moderne forståelse i møte med tekstene. Uten at begrepene problematiseres eller forklares mister de sin historiske dimensjon og gir et bilde av Paulus og han samtid som er anakronistisk.

5.2.2 Paulus gjennom historien

Det er kun ett av læreverkene, *Horisonter 9*, som sier noe direkte om virkningshistorien og den historiske bruken av Paulus. Her sees spor av det Green (2012, s.2). sier om kommunikasjon over tid og rom. Teksten snakker om hvordan man gjennom Apg. og Paulus brev får kjennskap til hans person og virke, samtidig som det historisk har blitt brukt og misbrukt til å fremme ulike synspunkter. Teksten forsetter med å beskrive hvordan Paulus gjennom ideologisk historiebruk (Karlsson, 2004, s. 63) har blitt brukt av maktinstitusjoner, eksemplifisert med kirken og spesielt kirkens menn, for å fremme synspunkter gjennom å bruke noen deler av hans virke og ignorert andre. På denne måten viser *Horisonter 9* at Paulus gjennom historien har blitt tatt ut av kontekst, før teksten forsøker å sette han i en historisk kontekst ved å påpeke at han var preget av sin tid, formålet med brevene, troen på Jesus og veiledning av menighetene, slik som beskrevet i Green (2012, s. 2).

5.2.3 Kjærlighetens høysang.

Denne delen av 1. Kor. er omtalt i både *Store spørsmål 8-10* og *Vivo 5-7*. *Store spørsmål 8-10* gjengir den i sin helhet og forteller at dette er en viktig del av 1. Kor, men forklarer ikke hvorfor. Derfor blir kjærlighetens høysang stående alene, uten noen form for utdyping eller forklaring. Dette fører til at å tolke dette blir opp til leserne, og som Green (2012) påpeker medfører dette noen utfordringer. Ser vi dette i lys av at språk er selektivt (Green, 2012, s. 5), og som kulturelt betinget (Green, 2012, s. 7), vil kjærlighetens høysang uten videre forklaring bli preget av dette. Elever som leser dette vil ikke nødvendigvis ha kjennskap til hva Paulus mente med kjærlighet, og vil derfor tillegge teksten sitt eget kjærlighetsbegrep. Dette vil gi et annet inntrykk og en helt annen lesning av innholdet i kjærlighetens høysang enn om man tillegger dette Paulus og kristen tradisjons forståelse av kjærlighetsbegrepet.

Vivo 5-7 forklarer kjærlighetsbegrepet i større grad ved å si at det ikke er som en forelskelse, men som ikke egoisme og godhet for andre. Selv om læreboken inkluderer denne forklaringen av begrepet kjærlighet ligger fokus videre i teksten på at den brukes i bryllup, noe som forvirrer begrepet. I tillegg forteller teksten om symbolene anker, kors og hjerte uten å forklare dette ytterligere. Slik sett legger også *Vivo 5-7* delvis opp til en selektiv og kulturell forståelse av begreper og i forlengelse av teksten.

5.2.4 Likestilling og Paulus

Likestilling er et tema som vies mye plass i læreverkene tiltenkt ungdomsskolen. *Store spørsmål 8-10* bruker 1.Kor og dette temaet i forbindelse med omtalen av Paulus brevlitteratur. Det er også det eneste eksemplet boken fremlegger av innholdet i 1. Kor, og det er heller ingen andre Paulusbrev som beskrives. Dette er med på å gi et inntrykk av at likestilling var noe Paulus var svært opptatt av, noe som gir et skjevt bilde av 1.Kor. og Paulus virksomhet. Horisonter 9 vier også temaet mye plass. Det er mer nyansert da både 1.Kor. 14, 33-35 og Gal. 3,28 inkluderes. Her beskrives Paulus samtid og likestilling gjennom å referere til hans kvinnelige medarbeidere, kvinners rolle i menighetene, samt situasjonen i Korint. Her påpekes det også at Paulus er tatt ut av sin historiske kontekst, Paulus som en mann av sin tid og at negative holdninger til kvinners rettigheter ikke er holdninger som er gangbare i dag. *Skolens læringssti Kvinner tar ordet*, tar også opp temaet. Her beskrives det at 1.Kor 14, 33-35 lett kan gi inntrykk av at Paulus mente kvinner ikke skulle tale i offentligheten og hvordan dette har blitt brukt historisk. Læringsstien forklarer sitatet med

situasjonen i menigheten i Korint og det historiske bakteppet. Dette fokuset på likestilling i bøkernes fremstilling av Paulus brev er interessant å se på med historiebruksbriller. Det er tre perspektiver jeg tenker gjør seg gjeldende.

Ved å se på dette som moralsk historiebruk (Karlsson, 2004, s. 62) blir 1.Kor. 14, 33-35. stående som en historisk og kulturell artefakt. Her brukes sitatet for å vise hvordan Paulus, gjennom kirkens menn som maktelite, har blitt brukt til å utøve makt. Dette i form av undertrykkelse av kvinner, samt å ta et oppgjør med dette.

Her kan også argumenteres med en pedagogisk-politisk forståelse (Karlsson, 2004, s. 66). Med unntak av *Horisonter 9* oppnår læreverkene ved å kun ta for seg denne delen av 1.Kor. en forenklet fremstilling og sammenlikning av fortiden og nåtiden. Ved å velge ut og fokusere på kun dette temaet fremkommer det politiske aspektet tydelig. Her presenterer Paulus tanker om likestilling ved å fokusere på det negative og skape en følelsesstyrt fremstilling.

Det er også mulig å se dette i lys av kommersiell historiebruk (Karlsson, 2004, s. 68). Likestilling er i dag et tema som får stor plass i media og som samfunnet ellers er svært opptatt av. Det kan tenkes at det er gjort en utvelgelse blant Paulus brevlitteratur, hvor den kommersielle dimensjonen, gjennom hva nåtiden er opptatt av, har vært styrende i utvelgelsen.

Disse fremstillingene er i seg selv høyst problematisk og gir et svært skjevt og ufullstendig bilde av Paulus og hans virke. Jeg undrer også på hvorfor Gal. 3, 28 ikke brukes og løftes mer i likestillingsstoffet i læreverkene. Dette sitatet har historisk blitt brukt mer av kirken for å snakke om likestilling og kvinners rettigheter. Kan det være en berøringsangst på grunn av de andre implikasjonene Gal. 3, 28 fører med seg som er årsaken til dette?

5.3 Avsluttende drøfting.

Som nevnt innledningsvis i avhandlingen tar jeg ikke sikte på å gi et bilde av hva som burde være inkludert i lærebøkens representasjon av Paulus. Det har jeg ikke belegg til å si noe om, og har aldri vært målet. Det jeg derimot kan si noe om er innholdet i det jeg har analysert, og komme med noen avsluttende bemerkninger og kritikk av dette. Først vil jeg påpeke at det meste av materialet jeg har analysert er svært ensidig presentert. I en tid med ny læreplan som oppfordrer til *undring* og *forskning*, synes jeg det er merkverdig at læreverkene jevnt over presenterer en så ensidig fremstilling av Paulus og hans virke. Fakta om han presenteres i stor grad som om det ikke finnes noen debatt eller ulike måter å forstå han og hans virke. At lærebøker har begrenset plass har jeg full forståelse for, men det hadde kostet så lite å presisere at det finnes alternative måter og teorier om en del av stoffet. Deretter vil jeg trekke frem forenklingene som er brukt. Dette gjelder både bibelstoff og bruk av begreper som kristen og kristendom. Flere steder, og spesielt i barneskolebøkene, forenkles materialet om Paulus til kun å bli deskriptivt. Det blir rene faktaopplysninger, som egentlig ikke forteller særlig mye om hverken Paulus eller hans virke. Dette, sammen med en forenklet begrepsbruk og læreverkens historiebruk, gjør at representasjonen av Paulus blir anakronistisk og tidvis også direkte feilaktig. Til slutt vil jeg påpeke at det er påfallende hvor mange av læreverkene som reduserer Paulus og hans virke til *kjønn* og *likestilling*. Ved å lese materialet om han i lærebøkene får man antagelig et inntrykk av at Paulus var svært opptatt av kvinners rettigheter, noe som ikke har noe hold i teori. Hvorfor det er slik er et godt spørsmål. Det er ikke utenkelig at det har med historiebruk å gjøre, at likestilling er aktuelt i tiden og derfor trekkes materiale med dette temaet frem. I innledningen snakket jeg om at jeg etter et emne her på MF satt igjen med tanken om at det var mye om Paulus jeg ikke kunne fra før, og ikke hadde undervist for mine elever. Jeg undret på om det var lite om Paulus i læreverkene tiltenkt barne- og ungdomsskolen og at det materialet som var ufullstendig og lite nyansert. Jeg tok feil på det første punktet. Det finnes masse materiale, med et stort spenn i temaer. Etter å ha analysert innholdet ser jeg at jeg hadde rett på det andre punktet, materialet som fremstilles er ufullstendig og lite nyanser.

I forhold til videre forskning er det to veier jeg har sett meg ut som interessante og som jeg er nysgjerrig på. Det første som slo meg, var en innholdsanalyse rundt fremstilling av evangeliene i lærebøker. Det ville blitt en likende oppgave som denne, bare med et annet fokusområde. Den andre tanken jeg sitter med er en undersøkelse av hvordan lærere i barne- og ungdomsskolen underviser om Paulus. Denne avhandlingen har kun sett på materialet i lærebøkene, men kan ikke si noe om hvordan det brukes i undervisning. Å se dette i sammenheng med lærebøkens fremstilling, digitale ressurser og ny læreplan ville vært spennende og bygd videre på funnene fra denne avhandlingen.

Litteraturliste

Anker, T. (2020). Analyse i praksis. En håndbok for masterstudenter. Cappelen Damm AS

Aschehoug- (u.å.e) Marit Sandboe. Hentet 6. november 2023.

https://aschehoug.no/Marit_Sandboe

Aschehoug. (u.å.a) Store Spørsmål 8-10. Hentet 6. november 2023.

<https://skole.aschehoug.no/laremiddelel/store-sporsmal-8-10>

Aschehoug. (u.å.b) Olav Hove. Hentet 6. november 2023. https://aschehoug.no/Olav_Hove

Aschehoug. (u.å.c) Jørg Arne Jørgensen. Hentet 6. november 2023. https://aschehoug.no/Jorg-Arne_Jorgensen

Aschehoug. (u.å.d) Jarle Rasmussen. Hentet 6.november 2023.

https://aschehoug.no/Jarle_Rasmussen

Børresen, B., Skrefsrud, T., Hammer, A. B. (2017). KRLE-boka 5-7. Cappelen Damm AS.

Cappelen Damm. (u.å). Aina Birgitte Hammer. Hentet 29. Januar 2024.

<https://utdanning.cappelendamm.no/forfattere/Aina%20Birgitte%20Hammer-scid:40606>

Cappelen Damm. (u.å). Beate Børresen. Hentet 29. Januar 2024.

<https://utdanning.cappelendamm.no/forfattere/Beate%20B%C3%B8rresen-scid:8522>

Cappelen Damm. (u.å). KRLE-boka 5-7 .Hentet 29. Januar 2024.

<https://utdanning.cappelendamm.no/verk/krle-5-7-147837?omtale>

Cappelen Damm. (u.å). Skolen fra Cappelen Damm. Hentet 21. Februar 2024.

<https://utdanning.cappelendamm.no/verk/Skolen%20fra%20Cappelen%20Damm-154009?omtale>

Cappelen Damm. (u.å). Thor-André Skrefsrud. Hentet 29. Januar 2024.

<https://utdanning.cappelendamm.no/forfattere/Thor-Andr%C3%A9%20Skrefsrud-scid:40537>

Cappelen Damm. u.å. Skolen. *Kjønnsroller i religion, kvinner tar ordet.* (04.12.2023)

<https://skolenmin.cdu.no/komponent/kjonnsroller-i-religion-kvinner-tar-ordet->

[610a7b29cc73b581461075d0?m=kjonnsroller-i-religion-60e4397c0022f031c4fdc00e&sok-tekst=kj%25C3%25B8nnsroller%2520i%2520religion&sokehistorie=ja](https://www.skolenmin.cdu.no/komponent/610a7b29cc73b581461075d0?m=kjonnsroller-i-religion-60e4397c0022f031c4fdc00e&sok-tekst=kj%25C3%25B8nnsroller%2520i%2520religion&sokehistorie=ja)

Cappelen Damm. u.å. Skolen. *Misjon: Hjelp Paulus*. (04.12.2023)

<https://skolenmin.cdu.no/komponent/614ada0594d6621ee8bc4d83/0?sok-tekst=Misjon%253A%2520Hjelp%2520Paulus&sokehistorie=ja>

Cappelen Damm. u.å. Skolen. *Misjon: Paulus i Athen*. (04.12.2023)

<https://skolenmin.cdu.no/komponent/misjon-paulus-i-athen-61486874210d5055360a030d?sok-tekst=paulus&sokehistorie=ja>

Gleiss, M, S, & Sæther, E. (2021). *Forskningsmetode for lærerstudenter*. Cappelen Damm AS

Glende, C. (Red). (2010). *Vivo 5-7*. Gyldendal

Green, J. B. (2010). *The challenge of hearing the New Testament*. J. B. Green (red) *Hearing the New Testament: Strategies for interpretation*. 2. utg. s. 1-14. Eerdmans

Gyldendal. (u.å). Anne Borgersen. Hentet 29. Januar 2024.

<https://www.gyldendal.no/forfattere/anne-borgersen/a-10014335-no/>

Gyldendal. (u.å). Arianne Schjelderup. Hentet 29. Januar 2024.

<https://www.gyldendal.no/forfattere/ariane-b-schjelderup/a-10006816-no/>

Gyldendal. (u.å). Om læreverket *Horisonter*. Hentet 21. Februar 2024.

<https://www.gyldendal.no/grs/horisonter/c-183639/>

Gyldendal. (u.å). Vegard Nedreliid. Hentet 21. Februar 2024.

<https://www.gyldendal.no/forfattere/vegard-nedreliid/a-10033718-no/>

Gyldendal. (u.å). *Vivo 5-7 Grunnbok, Smartbok* Hentet 29. Januar 2024.

<https://www.smartbok.no/grs/vivo/6/vivo-5-7-grunnbok-smartbok/p-10012385-no/>

Gyldendal.(u.å). Gunnar Holt. Hentet 21. Februar 2024.

<https://www.gyldendal.no/forfattere/gunnar-holth/a-10000347-no/>

Hove, O., Bøhler, T. (Red.). (2020) *Store Spørsmål KRLE 8-10*. H. Aschehough & Co.

Hvalvik, R., & Stordalen, T. (1999) Den store fortellingen. Om bibelens tilblivelse, innhold, bruk og betydning. Det Norske Bibelselskap.

LinkedIn. (u.å). John Harald Bondevik. Hentet 29. Januar 2024.

<https://no.linkedin.com/in/john-harald-bondevik-47a503209>

Machalet, C. (1985). Paulus im Schulbuch. Zeitschrift für Pädagogik und Theologie, 37(5), 503-510. <https://doi.org/10.1515/zpt-1985-0507>

Matthews, T. H. (2020). I Corinthians 14:34-35: Are Women Allowed to Speak in Church? *The American Journal of Biblical Theology*, Volume 21(48).

<https://www.biblicaltheology.com/Research/MathewsSH04.pdf>

Midttun, A. (2014). Biter og deler av islam. *Norsk pedagogisk tidskrift*, 98(5), 329–340.

<https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2987-2014-05-04>

Moxnes, H. (2015). Historien om det nye testamentet. Verbum Forlag.

Opplæringslova. (2022). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa. (LOV-2022-06-17-68). Lovdata. [https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=oppl%C3%A6ringslova)

[61?q=oppl%C3%A6ringslova](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=oppl%C3%A6ringslova)

Sandnes, K. O. (1996). I tidens fylde. En innføring i Paulus' teologi. Lunde Forlag AS.

Sandnes, K. O., Sødal, H. K., (2004), Kapittel 13. Apostlenes gjerninger. I H. K. Sødal (red.), *Kristendommen I Bibelen* (s. 239-249). Høyskoleforlaget.

Sandnes, K. O., Sødal, H. K., (2004), Kapittel 14. Paulus – apostel, misjonær, brevsriver og teolog. I H. K. Sødal (red.), *Kristendommen I Bibelen* (s. 250-262). Høyskoleforlaget.

Skrunes, N. (2010). Lærebokforskning. Abstrakt forlag.

Utdanningsdirektoratet. (2008). Læreplan i religion, livssyn og etikk (RLE1-01)Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2006. <https://www.udir.no/kl06/rle1-01>

Utdanningsdirektoratet. (2020). Læreplan i kristendom, religion, livssyn og etikk (RLE01-03).
Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2019.

<https://data.udir.no/k106/v201906/laereplaner-lk20/RLE01-03.pdf?lang=nob>

Utdanningsdirektoratet. (2020). Læreplan i kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE)
(RLE01-03) Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.

<https://www.udir.no/lk20/rle01-03>